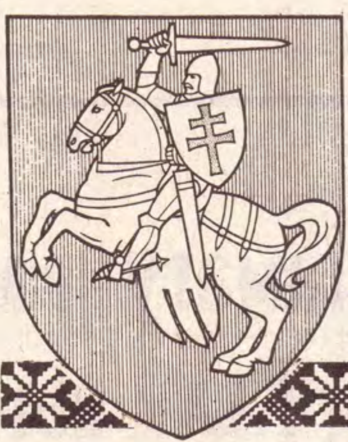
СОНЦА:
Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 5.58, 20.26, 14.28;
Віцебск — 5.45, 20.19, 14.34;
Магілёў — 5.48, 20.15, 14.27;
Гомель — 5.51, 20.06, 14.15;
Гродна — 6.16, 20.38, 14.22;
Брэст — 6.19, 20.37, 14.18.
МЕСЯЦ:
Апошняя квадра 21 жніўня
ІМЯНІНЫ:
Мацея, Антона;
Цэзара, Тыматэуша

ЗВЯЗДА

22 ЖНІЎНЯ 1992 г.
субота, №№ 167—168
[21945—21946]

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ● цана 1 рубель

РОЗГАЛАС

ЖЫХАРЫ БЕЛАРУСІ ЭВАКУІРАВАНЫ З НОВАГА АФОНА

Паведамленне прэс-службы Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

21 жніўня ў першага намесніка Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Вячаслава Кузняцова адбылася міжведамасная нарада па пытанню аказання дапамогі грамадзянам рэспублікі, якія адпачывалі ў Абхазіі. Сфарміравана спецыяльная група з работнікаў парламента, урада, МЗС, Мінабароны, ГА, КДБ, якой даручана прыняць усе неабходныя меры па эвакуацыі жыхароў Беларусі з курортных устаноў Абхазіі ў бяспечныя месцы і хутчэйшай дастаўкі іх на радзіму.

Для ўдзелу ў рабоце апаратыўнай групы Расійскай Федэрацыі па эвакуацыі ўсіх адпачываўшых у Сочы вылецеў прадстаўнік штаба Грамадзянскай абароны Беларусі. Яму даручана на месцы ацаніць сітуацыю, праінфармаваць кіраўніцтва рэспублікі аб развіцці падзей. Пры неабходнасці для эвакуацыі людзей Рэспубліка Беларусь прадаставіць свае транспартныя самалёты. У Абхазію ў бліжэйшыя дні будзе накіравана спецыяльная місія Чырвонага Крыжа Беларусі, каб дапамагчы адпачываючым, якія жадаюць пакінуць зону канфлікту.

Падтрымліваецца пастаянная прамая тэлефонная сувязь з камандаваннем ВПС і ВМФ Расійскай Федэрацыі. Як паведамляюць яе прадстаўнікі, на месцах прыняты ўсе меры па вывазу людзей марскім і паветраным транспартам. Згодна з гэтымі паведамленнямі, з санаторыя «Шнуквары» (а не «Шмуквалі», як было аб'яўлена раней), турбаз «Кіарас», «Вадападная» і «Манастырская» ў раёне Новага Афона, дзе знаходзіліся жыхары Беларусі, эвакуіраваны ўсе адпачываўшыя.

Эвакуіраваныя праз Гудауту і Сочы самалётам вылятаюць у аэрапорты Расіі. Вывезена ўжо больш як 25 тысяч чалавек. На сёння дасягнута дагаворанасць з абхазскім і грузінскім бака-

(Заканчэнне на 5-й стар.).

З ЗАЕЗДАМ НА РАДЗІМУ

У суботу, 22 жніўня, як стала вядома карэспандэнту БЕЛІНФАРМа з кампетэнтных крыніц, позна вечарам з Масквы ў Мінск з кароткім візітам прыбывае міністр замежных спраў Ізраіля Шымон Перэс. Высокі госць мае намер сустрэцца з прэм'ер-міністрам Беларусі Вячаславам Кебічам, затым наведаць мясціны, дзе раней жылі яго бацькі.

Кароткія біяграфічныя даныя кіраўніка знешнепалітычнага ведамства Ізраіля.

Шымон Перэс нарадзіўся ў 1923 годзе ў Заходняй Беларусі, якая ў той час уваходзіла ў састаў Польшчы. Яшчэ будучы дзіцем, разам з бацькамі пераехаў у Ізраіль. Вучыўся ў сельскагаспадарчай школе Бен Шэмен і быў адным з заснавальнікаў кібуца «Алумот» у Іарданскай даліне. У 1943 годзе яго выбіраюць сакратаром маладзёжнага руху Ханаар Хавед. У 1948 годзе ён назначаецца кіраўніком ваенна-марскога ўпраўлення, у 1949 — узначальвае дэлегацыю міністэрства абароны Ізраіля ў ЗША. У наступныя гады Шымон Перэс займае вядучыя пасады ў міністэрстве абароны, у тым ліку з 1959 па 1965 год з'яўляецца намеснікам міністра абароны.

Ш. Перэс — член кнесета з 1959 года. У 1968 годзе ён садзейнічае аб'яднанню партый РАФІ і МАПАЙ у Ізраільскую партыю працы. У 1969—70 гадах — ён міністр абсорбцыі эміграцыі, з 1970 па 1974 год — міністр транспарту і сувязі, у 1974—75 гадах — міністр інфармацыі, а затым да 1977 года — міністр абароны.

У 1977 годзе Ш. Перэс выбіраецца старшынёй блока рабочых партый. У 1984 годзе ў Ізраілі фарміруецца ўрад нацыянальнага адзінства, і Шымон Перэс становіцца яго першым прэм'ер-міністрам, а затым віцэ-прэм'ерам і міністрам замежных спраў (1986—88 гады). У 1988—90 гадах — ён міністр фінансаў. У 1990—92 гадах — лідэр апазіцыі ў кнесеце.

Шымон Перэс апублікаваў рад кніг і артыкулаў па палітычнай тэматыцы. З 1978 года — ён віцэ-прэзідэнт Сацыялістычнага інтэрнацыянала.

У ліпені 1992 года Ш. Перэс назначаны міністрам замежных спраў у новым урадзе Ізраіля.

ФУНДАМЕНТ ПРАВАВОЙ ДЗЯРЖАВЫ

ДЗЕЮЧАЕ ЦЯПЕР КАНСТЫТУЦЫЙНАЕ ЗАКАНАДАЎСТВА ў многім не адпавядае патрабаванням часу. Узніклі новыя гістарычныя перадумовы, з якімі неабходна лічыцца. Гэта аб'яўленне рэспублікай сваёй поўнай юрыдычнай, палітычнай і эканамічнай самастойнасці, набыццё ёю дзяржаўнага суверэнітэту, выключэнне манаполіі на ўладу адной палітычнай партыі і стварэнне ўмоў для многапартыйнай сістэмы, хутчэйшы пераход да рыначных адносін, вызначэнне новай ролі чалавека ў дзяржаўнай сістэме, грамадстве.

На першым плане павінен быць чалавек як асоба, так як ён ёсць мера ўсіх каштоўнасцей. Чалавеку павінны быць забяспечаны эканамічныя і палітычныя свабоды, дастойнае існаванне, сацыяльная абарона, рэальныя магчымасці ўдзельнічаць у вырашэнні важнейшых дзяржаўных пытанняў.

Усе гэтыя праблемы павінна вырашыць новая Канстытуцыя і тым самым залажыць фундамент для пабудовы прававодй дзяржавы.

Праект Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Рэспублікі Беларусь быў апублікаваны ў адпаведнасці з рашэннем Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь для народнага абмеркавання ў рэспубліканскіх газетах «Звязда», «Народная газета», «Советская Белоруссия» і «Белорусская нива». Апублікаванне праекта вызвала актыўны абмен думкамі, па спрэчных праблемах дыскусію, мноства канкрэтных паправак да артыкулаў і палажэнняў. У Канстытуцыйную камісію прыслалі свае заўвагі і прапановы каля шасці тысяч чалавек.

Неаднаразова праводзіліся пасяджэнні Канстытуцыйнай камісіі, дзе аналізаваліся паступіўшыя ў ходзе народнага абмеркавання прапановы і заўвагі.

На пасяджэннях рабочай групы, якая абмяркоўвала літаральна кожны артыкул, улічаны прапановы, паступіўшыя ад народных дэпутатаў, грамадзян і выканкомаў мясцовых Саветаў народных дэпутатаў. У выніку ў новым варыянце праекта Канстытуцыі ўдакладнена каля 100 артыкулаў са 171.

Найбольш вострыя дыскусіі і процілеглыя думкі былі па палажэннях, якія закраналі асновы канстытуцыйнага ладу, правы, свабоды і абавязкі грамадзян, вышэйшы заканадаўчы орган дзяржаўнай улады рэспублікі, увядзенне паста Прэзідэнта ў рэспубліцы, мясцовае самакіраванне.

Шмат цікавых прапаноў было выказана па артыкулу 4 праекта Канстытуцыі, які вызначае, што дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных інстытутаў, ідэалогій і думак, што ніякая ідэалогія не можа ўстанаўлівацца ў якасці афіцыйнай дзяржаўнай ідэалогіі. Пры дапрацоўцы гэтага артыкула ўлічаны прапановы, выказаныя грамадзянамі Барадаенка А. Я., Крышэвічам В. І.

Пры аналізе паступіўшых прапаноў і заўваг па праекту Асноўнага Закона адзначаюцца яго поўная дэідэалагізацыя, адпаведнасць міжнароднай канстытуцыйнай практыцы, а таксама прынцыпова новае вырашэнне ў праекце асноўных правоў, свабод і абавязкаў грамадзян.

Пры дапрацоўцы праекта ўлічаны прапановы аб канстытуцыйнай рэгламентацыі пытанняў, што датычацца абароны і нацыянальнай бяспекі. У праект уключаны новы раздзел «Абарона і нацыянальная бяспека».

Сур'ёзнаму абмеркаванню падвяргаліся артыкулы раздзела І аб асновах канстытуцыйнага ладу. У выніку дапрацаваны артыкулы 1—4, 9—14, 16—18 першага раздзела.

Больш за ўсё прапаноў было выказана па раздзелу II, што закранае правы чалавека. У асаблівасці гэта тычыцца гарантуемага Канстытуцыяй права на працу, адукацыю і ахову здароўя. Па гэтых палажэннях унесена больш 130 прапаноў і заўваг. Улічваючы шматлікія прапановы аб неабходнасці захавання бясплатнай адукацыі і аховы здароўя, артыкулы Канстытуцыі, якія замацоўваюць права грамадзян на бясплатнае карыстанне шырокай сеткай дзяржаўных устаноў аховы здароўя і бясплатную школьную і прафесіянальную адукацыю, дапрацаваны. Якасна дапрацаваны і іншыя артыкулы дадзенага раздзела.

Пры ўсёй супярэчнасці думак аб інстытуце прэзідэнцтва ў рэспубліцы гэта глава пакінута ў праекце і дапрацавана з улікам усіх прапаноў.

Важнай рысай дэмакратычнасці дзяржаўнай улады з'яўляецца прынцып яе раздзялення на заканадаўчую, выканаўчую і судовую. У ходзе народнага абмеркавання гэта пытанне не пакінута без увагі.

Назва вышэйшага заканадаўчага органа дзяржаўнай улады ў праекце прадстаўляецца ў трох варыянтах. З улікам выказаных заўваг і прапаноў якасна дапрацаваны артыкулы, якія рэгламентуюць паўнамоцтвы вышэйшага заканадаўчага органа дзяржаўнай улады і вышэйшага выканаўчага і распарадчага органа Рэспублікі Беларусь.

Вынікам вялікай работы над праектам Канстытуцыі можна лічыць прынцыпова перапрацаваны раздзел «Мясцовае самакіраванне». Канешне, прадстаўлены варыянт гэтага раздзела не ідэальны. Па пытаннях мясцовага самакіравання ёсць яшчэ многа праблем. Але рабочая група па падрыхтоўцы праекта Канстытуцыі прыйшла да думкі прадставіць да далейшага абмеркавання гэты раздзел у такім варыянце.

Праект Канстытуцыі абмяркоўваўся на сесіях мясцовых Саветаў народных дэпутатаў, пасяджэннях іх выканаўчых камітэтаў, у працоўных калектывах, на сходах грамадзян. Вялікая работа па абмеркаванню праекта праведзена ў Брэсцкім абласным Савеце народных дэпутатаў, выканкоме Магілёўскага абласнога Савета народных дэпутатаў, Горацкім раённым Савеце народных дэпутатаў і іншых. Хочацца адзначыць вялікую актыўнасць нашых грамадзян Малік Н. А., Крыжэвіча В. І., Далгова П. В., Крутаўцова С. Ф., Трафімовіч, Зелянкова В. Н., Кручанок І. Н., Шчукіна, Ніякоўскага А. М., Тарасевіч М. І. і іншых. Усіх пералічыць немагчыма, але хочацца выказаць вялікую падзяку ўсім прадпрыемствам, установам, арганізацыям, а таксама грамадзянам, якія прыслалі свае прапановы па праекту Канстытуцыі.

Праект Канстытуцыі, які ў далейшым павінен стаць асноўным законам жыцця кожнага, падвергся ўсебаковаму аналізу, накіроўваўся незалежным экспертам, вучоным, прайшоў грамадскую экспертызу, павысіў палітычную актыўнасць грамадзян Рэспублікі Беларусь.

Новая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь павінна стаць базай для прыняцця законаў, што вынікаюць з яе асноўных палажэнняў, правядзення новых выбараў, фарміравання новых структур дзяржаўнай і выканаўчай улады. Новыя падыходы да фарміравання вышэйшага заканадаўчага органа рэспублікі — чатырохгадовы тэрмін яго паўнамоцтваў, прафесійная парламенцкая дзейнасць дэпутатаў і, самае галоўнае, падрыхтоўка выбараў на новай прававой аснове, неабходнасць забеспячэння пераходу да іншай якасці дзяржаўнай улады — робяць бессэнсоўным рэферэндум аб датэрміновым спыненні паўнамоцтваў Вярхоўнага Савета рэспублікі.

Маючы адбыцца разгляд Канстытуцыі ў другім чытанні трэба лічыць неабходным этапам для ўзгаднення яе асноўных палажэнняў. Канчаткова прыняць Канстытуцыю належыць у трэцім чытанні.

Кіраўнік рабочай групы па падрыхтоўцы праекта новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь В. ШАЛАДОНАЎ.

(Праект Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Рэспублікі Беларусь друкуецца на 3-й і 4-й старонках).

АГОНЬ АДСТУПАЕ

Прайшоўшыя невялікія дажджы і спад невыноснай спякоты, здаецца, збілі напружанне з ляснымі пажарамі ў рэспубліцы.

Цяпер гарань у асноўным толькі балоты.

Зніклі дымавыя хмары і з «мінскага» неба.

Але, нягледзячы на ўтаймаванне стыхіі, работы пакуль што працягваюцца.

Асноўныя сілы кінуты на Мінскі раён, непасрэдна на тэрыторыю калгаса «Волма», дзе яшчэ дымяцца тарфянікі. Туды сцягнута ўся рэзервовая тэхніка з Клецка, Капыля, Нясвіжа. Днююць і начуюць там амаль і ўсе работнікі ўпраўлення пажарнай аховы вобласці.

Уладзімір ЗДАНОВІЧ.

ВЫПРАВІЦЬ ПАМЫЛКУ — МАРАЛЬНЫ ДОЎГ

ГРОДНА **(А. Дук).** Скончылася даследаванне фундамента былога помніка архітэктуры XV—XVI стагоддзяў—касцёла Фара Вітаўта, які лічыўся самым буйным і прыгожым у Вялікім княстве Літоўскім. Па распараджэнню гродзенскіх гарадскіх улад у 1961 годзе касцёл быў узарваны, а на яго месцы разбіты сквер.

Пасля раскопак археолагі і гісторыкі, якія гэтым займаліся, выказалі думку, што тут можна будаваць новы храм. Для гэтай работы патрэбна вельмі многа грошай, а пакуль іх няма, то падрыхтаваны праект кансервацыі астаткаў фундамента.

Нам не варта чакаць літасці ад манапольнай эканомікі

Можна смела сцвярджаць: эканомікай у наш час сталі цікавіцца ўсе амаль без выключэння. І гэта не простая цікаўнасць. Усе мы, як кажуць, людзі, усе хочам жыць няблага, жадаем быць упэўненымі ў заўтрашнім дні, у тым, што ён будзе забяспечаным. Напачатку ж усяго гэтага ляжыць эканоміка, становішча ў ёй. Цікаўнасць да эканомікі падштурхнулі тыя працэсы, што адбываюцца, дэмакратызацыя эканамічнай думкі. А яшчэ, на жаль, сам спад у ёй ды ўсведамленне, якое пачынае прабівацца (і гэта ўжо абнадзейвае), таго, што ніхто нас не выратуе, ніхто нам не створыць светлую будучыню, акрамя нас саміх.

У пэўнай меры адлюстроўвае тыя эканамічныя працэсы, якія праходзяць у рэспубліцы, спрабуе ўздзейнічаць на іх праз друкаванае слова наша газета. Эканамічныя праблемы займаюць на яе старонках значнае месца, хоць, зрэшты, калі ўжо быць самакрытычнымі, мець на ўвазе цяперашнюю цікаўнасць да іх,— гэтага, пэўна ж, недастаткова. Якое месца зоймуць яны заўтра, г. зн. у наступным годзе, якую лінію паводзін выбірае для сябе рэдакцыя, у прыватнасці яе эканамічны аддзел? Паспрабуем выкласці своеасаблівую эканамічную праграму, прычым яна поўнасцю адкрытая для заўваг і ўдакладненняў чытачоў. Не варта ўтойваць: пачалася падпіска на газеты і часопісы на наступны год, ідзе сапраўдная барацьба за чытача. А ён павінен ведаць, чаго яму трэба чакаць ад той ці іншай газеты, якую ўзяць у дарадчыкі.

Па-першае, і самае галоўнае, эканамічны аддзел рэдакцыі будзе цвёрда і паслядоўна адстойваць СВАБОДНУЮ ЭКАНОМІКУ, эканоміку, заснаваную на РЫНАЧНЫХ ПРЫНЦЫПАХ РАЗВІЦЦЯ. І гэта не нейкая даніна модзе. Наша грамадства скідвае ўрэшце з сябе ідэалагічны дурман, пачынае ўсведамляць, разумець, што на дзяржаўным таталітарна - эканамічным прымусе, на прынцыпах адзінага катла, з якога мы сёрбалі (ды і працягваем сёрбаць) усе разам,— дабрабыту не пабудуеш. Катлавы метад супярэчыць самой сутнасці чалавека з яго імкненнем да незалежнасці, свабоднага развіцця, глушыць усялякую індывідуальнасць.

А яшчэ будзем памятаць наступнае: у свой час усіх нас вызвалілі ад эканомікі, а разам з тым і ад сапраўднай адказнасці за яе, за вынікі. Адпаведны плён мы пажынаем не толькі цяпер, а ўжо доўгі час.

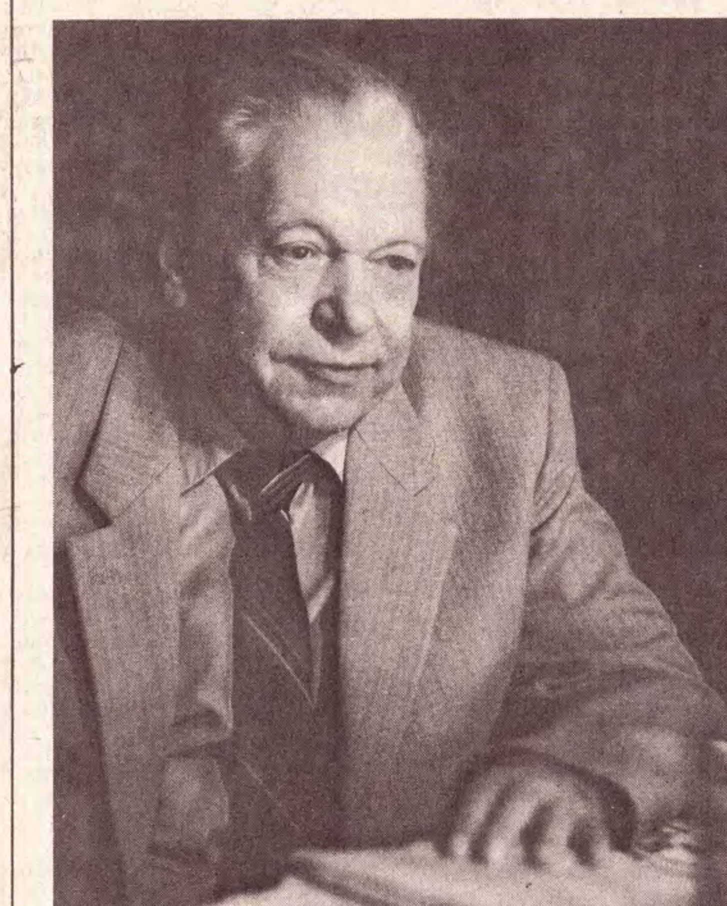
ЭКАНАМІЧНАЯ НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ БЕЛАРУСІ — другі кірунак праблем. Па сутнасці— зусім не асвоены, няходжаная цаліна. Усе мы павінны засвоіць, што менавіта на эканамічнай незалежнасці грунтуецца і палітычная незалежнасць, дзяржаўнасць. Як дасягнуць спачатку менавіта эканамічнай? Яна не выключае, а, наадварот, спрыяе інтэграцыі Беларусі ў сусветную эканоміку. Якім нам бачыцца гэты працэс, як паскорыць яго, бо мы ўжо зведалі, што эканамічная ізаляванасць — сабе на страты? А яшчэ — якімі павінны быць адносіны з рэспублікамі былога Саюза, ці варта нам гарадзіць тут эканамічны плот? Таксама надзвычай важныя пытанні, у вырашэнні якіх павінна быць задзейнічана і грамадская думка.

Цікавая, важнейшая тэма ва ўмовах рынку, які нараджаецца, — УЗАЕМААДНОСІНЫ з ІМ простага, як часам кажуць, ЧАЛАВЕКА. Так, менавіта ўзаемаадносіны, а не «абарона»... Надзвычай моднае цяпер слова, але ж дзе логіка: самі набліжаем гэты рынак і раптам —«абарона». Навошта ён тады? Менавіта прыстасаванне да рыначных умоў, навучанне рынку, уменне атрымліваць з таго развяволення эканамічных адносін, якое ён нясе, асабістую выгаду, у выніку ўсім разам рухаць прагрэс. Перафразіруючы Мічурына, можна сказаць так: нам не варта чакаць літасці ад дзяржавы і яе манапольнай эканомікі, узяць іх— наша задача. «Звязда» ўжо давала сёе-тое ў гэтым плане. Напрыклад, прыгадаем нашу рубрыку «Каштоўныя паперы», якая неаднаразова з'яўлялася на старонках. Разам з тым, рынак нясе значна больш складаныя адносіны, чым гэта было раней, варта скіроўваць іх у рамкі цывілізаванасці. Карацей, мы таксама за тое, каб зусім недзеяздольны або маламаёмны чалавек не застаўся ва ўмовах рынку сам-насам.

«Звязда», як і цяпер, будзе рэгулярна прадстаўляць эканамічныя агляды, якія давалі б добрае ўяўленне аб стане і развіцці нашай эканомікі. Пры гэтым у першую чаргу пад яе пільнай увагай будуць ЦЭНЫ і ЗАРПЛАТА, СТАН СПАЖЫВЕЦКАГА РЫНКУ І ПЛАЦЕЖАЗДОЛЬНАГА ПОПЫТУ НАСЕЛЬНІЦТВА, мяркуюцца і адпаведныя ПРАГНОЗЫ НА БЛІЖЭЙШУЮ БУДУЧЫНЮ. Мы таксама не збіраемся абмінаць і такое надзвычай важнае пытанне — як расходуюцца нашы ПАДАТКІ, г. зн. бюджэтныя сродкі. Марнатраўства, пра якое мы часам гаворым, варта не дапускаць найперш на вышэйшым узроўні. Вядома ж, не застануцца па-за ўвагай і пэўныя дзеянні, «бягучыя» меры, рашэнні ўрада, тых ці іншых ведамстваў, прычым рэдакцыя пакідае за сабой права на незалежны каментарый. Адна з асноўных тэм — ход прыватызацыі.

А ў заключэнне яшчэ раз варта нагадаць: наша «праграма» адкрытая для заўваг і ўдакладненняў.

Іван БАРАНОЎСКІ, рэдактар эканамічнага аддзела.

Верш Пімена ПАНЧАНКІ напісаны спецыяльна для «Звязды»

Горкія думкі

Была зямля, цяпер — малыя соткі...
Адданасць знікла да карміцелькі-зямлі,
Няма ўжо бульбы той — разварыстай і сопкай,
І не гудуць скрозь пчолы і чмялі.

З наседжаных мясцін сагналі нас Хрушчовы,
І мы — неперспектыўныя — пайшлі да гарадоў.
Сяліліся ў смярдзючыя трушчобы,
А на кватэры спіс — на сто гадоў.

Глядзім і лічым, што яшчэ не ўкралі?
Пра што зноў хлусяць?
Веры больш няма...
Даўно мы з лёну палатно не ткалі...
У сэрцы непагодная зіма.

А мы яшчэ жывыя,
Мы — не зломкі.
І дзе ты, мудрая эканамістаў раць?
І хто прымусіў нас ля ніў сваёй старонкі
І праклінаць, і моўчкі паміраць?

Чырвоныя паны,
Старшыняў клас вясёлы,
Закрылі фермерам і дбалым людзям шлях.
Няма кармоў і рэжуць добрых цёлак,
Хаваюць жыта па глухіх кутках.

Дакуль цярпець крадзеж і рабаванне,
Развал і дыктатуру нечуваных цэн?
Ці прыйдзе зноўку залатое ранне?
Ці выжывуць падаткі з родных сцен?

Пра гэта ўсё мы думаем так горка,
І спадзяёмся: хто? калі? калі?
Запаліць нам жыцця і праўды зорку,
І працы радасць пойдзе па зямлі?

Заўтра народнаму паэту Беларусі Пімену ПАНЧАНКУ—75 гадоў

«Праўда веку! Зрабі нас дужымі...»

...Ад інтэрв'ю Пімен Емельянавіч адмовіўся. Растлумачыў па тэлефоне: не вельмі добра сябе адчувае, а ў дадатак гарачыня такая на вуліцы: «У Афрыцы быў — здаецца, і там не такое пекла...» Перш чым развітацца, яшчэ раз удакладніў:

— З якой вы газеты?

— Са «Звязды».

— Са «Звязды»?! Ну, тады трэба сустрэцца, — нягледзячы ні на што. Прыходзьце, буду чакаць!

— Перш за ўсё хачу выказаць любоў да вашай газеты, — сказаў Пімен Емяльянавіч, разгортваючы свежы нумар. — Мы ж равеснікі, і адразу пасля піянерскіх газет я чытаў бацькаву «Звязду». А з 1934 года, як пачаў настаўнічаць, стаў выпісваць газету — і выпісваю да сённяшняга дня. Толькі вайна перапыняла сяброўства са «Звяздой». Так што ў маёй асобе вы бачыце чытача і падпісчыка з паўвекавым стажам.

— Дзякуй за добрыя словы.

— Паверце, гавару шчыра, ад сэрца, гэта не дзяжурны камплімент. Папулярнасць «Звязды» была вялікай і да вайны. Напрыклад, успамінаю, як у 1939 годзе, у час паходу ў Заходнюю Беларусь, мы выпускалі франтавую газету «Беларуская звязда». Некаторыя здзіўляліся: чаму «звязда», пабеларуску ж будзе «зорка»? Тлумачылі, што назва франтавой газеце дадзена пад уплывам рэспубліканскай «Звязды», у якой ужо на той час было шмат добрых традыцый.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Да ведама падпісчыкаў на «Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь»

Са жніўня гэтага года адкрыта падпіска на «Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь» на першае паўгоддзе 1993 года. У нашым выданні публікуюцца законы, пастановы, указы, іншыя акты, прынятыя Вярхоўным Саветам рэспублікі, яго Прэзідыумам.

Стаўшы падпісчыкам «Ведамасцей...», вы атрымаеце доступ да карыснай прававой інфармацыі. Веданне яе дапаможа пазбавіцца ад многіх памылак, правільна разабрацца ў справах, вырашыць шматлікія праблемы.

«Ведамасці...» асабліва неабходны працаўнікам у органах дзяржаўнай улады, прававых і гаспадарчых службах, юрыстам, іншым спецыялістам, прадпрымальнікам і дзелавым людзям, студэнтам.

Выходзяць «Ведамасці...» тры разы ў месяц на беларускай і рускай мовах, а распаўсюджваюцца толькі па падпісцы. Афарміць яе можна без абмежаванняў на любым паштамце, у раённым, гарадскім вузле сувязі, паштовым аддзяленні, а таксама ў паштальёна і гарадскіх распаўсюджвальнікаў друку па месцы работы, вучобы ці жыхарства.

Выдавецкая цана месячнага камплекта — 15 рублёў, паштовых паслуг — 12 рублёў 50 капеек. Кошт месячнай падпіскі з улікам усіх расходаў складае 27 рублёў 50 капеек, квартальнай — 82 рублі 50 капеек, паўгадавой — 165 рублёў. Індэкс нашага выдання — 75008.

РЭДАКЦЫЯ «ВЕДАМАСЦЕЙ...»

«Праўда веку! Зрабі нас дужымі...»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

У 1939 годзе мы пазнаёміліся з Максімам Танкам і з таго часу пасябравалі. Сустрэча адбылася ў клубе пісьменнікаў, а потым разам пайшлі ў рэдакцыю «Звязды», на вечарыну творчай моладзі. Трывала засела ў памяці тое першае знаёмства са «звяздоўцамі», бо са мной здарыўся даволі кур'ёзны выпадак: няўдала павярнуўся і перакуліў на стол бутэльку віна. Так збянтэжыўся...

— Яшчэ да вайны, будучы паэтам-пачаткоўцам, вы трапілі ў асяроддзе таленавітых беларускіх літаратараў...

— Так, мне шанцавала, я праўшоў добрую літаратурную школу, мастацкую і жыццёвую школу, пазнаёміўся з Кузьмой Чорным, Кандратам Крапівой, Міхасём Лынькоўым, Петрусём Броўкам, Пятром Глебкам.

Добра ведаў Янку Купалу. Пазнаёміліся з ім... у поездзе. Я ехаў у Мінск са службовых справах (тады быў вайскоўцам, служыў у Беластоку). Сустрэў Броўку, а ён і кажа: «Тут Купала едзе, пайшлі да яго ў купэ». Купала з цікавасцю ставіўся да маладых. Пачаставаў нас віном — «за знаёмства». Цяпер, праз шмат гадоў, нагаворваюць, што ён шмат піў, — няпраўда. У паэта было хворае сэрца, таму ён ужываў толькі слабое віно.

Кватэра Купалы заўсёды была для мяне гасцінна адчыненай. Мы часта з Танкам, Глебкам, Броўкам прыходзілі да Івана Дамінікавіча, слухалі яго новыя вершы, сам чыталі. Нават крытыкавалі трохі — ён, бывала, і крыўдзіўся...

— А за што крытыкавалі?

— Часцяком за драбязу: граматычныя недакладнасці, расстаноўка косак, іншых знакаў прыпынку. Але Купала прыслухоўваўся да ўсіх заўваг.

— Вы добра ведалі і Якуба Коласа?

— Так. Калі мы сустрэліся пасля вайны (ён прыехаў з Ташкента, я — з Ірана), падарыў мне кніжачку вершаў — вось яна, глядзіце...

Маленькая кніжачка Коласавых вершаў на рускай мове «Голос земли» ўнікальная тым, што выдадзена ў Ташкенце ў 1942 годзе. «Дасканаламу, таленавітаму паэту Пімену Панчанку на памяць. Якуб Колас. 19. 12. 1945». На другой падоранай маладому калегу кніжцы Коласавай рукой надпісана: «Дык будзь жа, браток, паэтам-летапісцам і далей».

— У час Вялікай Айчыннай вайны, як бачыце, музы не маўчалі. А сёння і наогул успрымаецца як неверагоднае. У вайну — нягледзячы на вайну! — выдаваліся кнігі вершаў! Гэта — 1942 год, калі абстаноўка на франтах даходзіла да крытычнай адзнакі, а да Перамогі было так далёка.

— А зараз...

— А зараз зборнікі вершаў, апавяданняў ляжаць у выдавецтвах па многу гадоў. Усё заняла камерцыя... Праўда, я нядаўна напісаў і здаў у друк кніжку «На апошняй вярсце». У ёй — 40 вершаў, а таксама эсэ пра Лынькова, Крапіву, Быкава, Мележа, Купалаву жонку цётку Уладзю, Еўдакію Лось, некаторых іншых літаратараў. Абяцалі, што ўжо ў гэтым годзе кніжка будзе надрукавана.

— Хто, на вашу думку, ідзе ў авангардзе сучаснай беларускай паэзіі?

— Гэта вызначыць час. А асабіста я высока цаню паэзію Генадзя Бураўкіна, Васіля Зуёнка, Петруся Макаля, Васіля Макарэвіча, Уладзіміра Някляева і маладых на чале з Леанідам Галубовічам.

— А калі гаварыць аб празаіках?

— Люблю творы Васіля Быкава, Янкі Брыля, Віктара Казько, Івана Чыгрынава, Алеся Жука, Анатоля Кудраўца. Дарэчы, «Звязда» друкавала нядаўна інтэрв'ю з Зімяніным. Міхаіла Васільевіча ведаю яшчэ з вайны... Добры матэрыял, але ёсць адно месца, з якім катэгарычна не згодзен. Зімянін гаворыць, што Васіль Быкаў — таленавіты чалавек, але нельга прыняць яго палітычны выбар. Ну, ці ж гэта не дзіўна? Выбар гэтага сумленнага пісьменніка-гуманіста — дэмакратыю, агульначалавечыя каштоўнасці — прынялі не толькі ў Беларусі, а ва ўсёй Еўропе. А тут раптам...

— Пімен Емяльянавіч, на вашым пісьмовым стале шмат кніг. Што вы зараз чытаеце?

— Агату Крысці і Чэйза. Не, я не жартую. Калі стамляюся ад мудрай літаратуры і нічога сур'ёзнага ў галаву не лезе, — чытаю дэтэктывы: галава вольная, ты проста адпачываеш...

Нядаўна перачытаў Дастаеўскага «Бесы». Калі ў інстытуце здаваў экзамен, гэты раман здаваўся такім сумным. А цяпер — Божа мой, якая разумная кніга! Дастаеўскі, напрыклад, гаворыць: у нас многія сталі сацыялістамі і камуністамі, але як дзіўна — чым больш ён сацыяліст, тым больш ён скнара, хцівец. А пра рэформы 1861 года: колькі гадоў гавораць — і ніякага толку няма з гэтых рэформаў! Для сябе я зрабіў шмат выпісак. Варта часцей перачытваць класіку.

— Зараз шмат гаворыцца пра адраджэнне Беларусі, вяртанне да каранёў...

— Пакуль мы не вернем у штодзённы ўжытак мову, наўрад ці што па-сапраўднаму зрушыцца з месца. Гавару не толькі як паэт, але і як колішні настаўнік роднай мовы і літаратуры. Памятаю, у Мінск прыехаў Хрушчоў — з гэтае нагоды ў памяшканні опернага тэатра наладзілі партыйную нараду, Мазураў на беларускай мове рабіў даклад. А Хрушчоў потым наладзіў разнос: «Ты на каком языке говорил?! Я ничего не понял!..» Выступаючы перад студэнтамі і выкладчыкамі Белдзяржуніверсітэта, заявіў: «Кто раньше овладеет русским языком, тот раньше придет к коммунизму».

Уявіце: праз некалькі дзён прыходзіць тэлеграма ад Фурцавай — перавесці ВНУ, тэхнікумы і вучылішчы на рускую мову навучання... Але я заўсёды верыў і зараз веру, што родная мова вернецца да народа назаўсёды.

Яшчэ тады, у час «хрушчоўства», Панчанка пісаў у вершы «Родная мова»:

Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй зікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая,
Як раса, як сляза, як зара.

А як арганічна ўспрымаюцца вось гэтыя чароўныя радкі:

Ці плачу я, ці пяю,
Ці размаўляю з матуляю —
Песню сваю, мову сваю
Я да грудзей прытульваю.

— У вас такая разнастайная біяграфія, шмат чаго вы пабачылі. А які час для вас быў самым шчаслівым?

— Маленства і вайна.

— Вайна?

— Так, вайна. Яна праявіла самыя лепшыя якасці нашага народа: мужнасць, вернасць, адданасць Радзіме.

К. Мазураў у кнізе «Незабываемое» пісаў пра тое, што ў час вайны некаторыя вершы беларускіх паэтаў друкавалі як лістоўкі і скідвалі з самалётаў на акупіраваныя тэрыторыі: «Партызаны, партызаны» Купалы, некаторыя вершы Коласа, а таксама верш «Беларусь мая» Пімена Панчанкі. Асабліва ўзрушвалі людзей радкі:

Веру цвёрда: сканае бязлітасны вораг,
І штандар перамогі над краем запаліць зару.
Пакуль сонца не згасне,
Пакуль свецяцца зоры,
Беларусь не загіне, будзе жыць Беларусь!

Гэты верш Пімен Панчанка напісаў у 1941 годзе, на Бранскім фронце...

— Што вас асабліва хвалюе сёння?

— Я ўважліва сачу за ўсім, што адбываецца. Жыццё ў нас цяжкое, нават жабрачае. Маральнасць на вельмі нізкім узроўні, чырвоныя памешчыкі не даюць жыцця простаму люду, які ўжо не верыць ні ў што і нікому. Але я аптыміст. Мне здаецца, сённяшнія цяжкасці прымусяць народ праявіць самае лепшае, на што ён здатны...

Наша гутарка ўжо блізілася да завяршэння, калі Пімен Емяльянавіч сказаў:

— Мы з вамі ўчора дамаўляліся пра сустрэчу. Я ўвесь вечар успамінаў пражытае. Ноччу не спалася, усё думалася... Спецыяльна для «Звязды» напісаў верш. Нават не ведаю, ці падыдзе: пісаўся ён на моцным эмацыянальным уздыме, па-газетнаму аператыўна...

— **Дзякуй Вам!**

Інтэрв'ю ўзяла Таццяна ПАДАЛЯК.

БІЗНЕС-КЛУБ

Марвін СМОЛ: «Я дапамагу вам стаць багатым. Калі вы сапраўды гэтага хочаце»

(Працяг. Пачатак у № 165).

ДЗЕСЯЦЬ АСНОЎНЫХ ПРАВІЛ, ЯК ВЫ МОЖАЦЕ ЗРАБІЦЬ СВАЕ ІДЭІ ПРЫБЫТКОВЫМІ

1. Запішыце сваю ідэю. Няхай нават бязладна. Не спрабуйце стварыць літаратурны шэдэўр. Сфармулюйце, якую карысць яна можа прынесці. Калі гэта нейкі новы выраб, намалюйце яго. Калі гэта працэс — апішыце. Гэта неабходна зрабіць для таго, каб удакладніць сваю думку, а таксама для таго, каб высветліць, ці так ужо добра выглядае ваша ідэя на паперы, як і ў галаве. З гэтага моманту пачынайце думаць — для таго, каб потым аформіць патэнт.

Прадумайце ўсё старанна. Якія магчымасці прымянення вашай ідэі? Як яна павінна выглядаць у канчатковым выніку? Чым адрозніваецца ад іншых?

2. Зрабіце макет, якім бы недасканалым ён ні быў. Калі вам цяжка зрабіць яго самому, папрасіце каго-небудзь дапамагчы вам. Па гэтаму макету вы зможаце вызначыць, ці будзе ваша ідэя мець шырокае практычнае прымяненне. Маючы перад сабой макет, лягчэй зразумець, як палепшыць саму ідэю.

3. Справядліва вызначце каштоўнасць сваёй ідэі. Ніколі не пытайцеся аб гэтым у жонкі або блізкіх. Яны могуць не захацець нанесці вам траўму або расчараваць. Ці, наадварот, для таго, каб апусціць вас да свайго ўзроўню, могуць прынізіць значэнне вашай ідэі і расхаладзіць вас.

Вы павінны давесці створаны вамі прадукт да такога ўзроўню, каб спажыўцы аддалі перавагу яму, а не тым, якімі карыстаюцца. У іншым выпадку вам трэба сур'ёзна задумацца, ці не кінуць сваю ідэю наогул.

Калі ваша ідэя вельмі апярэдзіла час і патрабуе сур'ёзнага змянення прывычак, падумайце, ці сапраўды варта яна тых вялікіх затрат, якія непазбежны пры перавучванні спажыўца.

4. Устанавіце, ці можна запатэнтаваць вашу ідэю.

Цераз свайго адваката, уладальніка банка або калег знайдзіце юрыста, які займаецца патэнтамі, які б не ўсяляў у вас дарэмную надзею, калі ваша ідэя не вартая таго, каб яе патэнтаваць. А з другога боку, не адмаўляў бы, зыходзячы не з навуковага падыходу, а з загадзя сфарміраванай думкі. Можа, вам спатрэбіцца праверыць, ці не запатэнтаваў хто-небудзь падобную ідэю.

5. Вырашыце, што вам трэба рабіць далей. У многім гэта вызначыць становішча, якое вы займаеце. Калі ў вас уласная справа, то, можа, вы самі возьмецеся за вытворчасць новага прадукту. Можа, вам удасца паступова распаўсюдзіць свой прадукт па ўсёй краіне цераз групы распаўсюджвальнікаў, захопліваючы адзін горад за адным. Калі ў вас ёсць практыка ў гандлёвых аперацыях, вам гэта дапаможа. Але галоўнае — не забывайце на канкурэнцыю, якая адыгрывае рашаючую ролю. Звычайна вельмі важна першым з'явіцца на рынку. Але гэта не прынясе вам ніякай карысці, калі вы не зможаце хутка заваяваць значную частку спажыўцоў.

6. Калі ў вас няма ўласнай справы, прадумайце — ці магчыма, ці разумна і ці абавязкова распрацоўваць сваю ідэю разам са сваім работадаўцам.

Калі вы не звязаны са сваім работадаўцам ніякімі юрыдычнымі ці маральнымі абавязацельствамі, то ўсё роўна можа менавіта з яго дапамогай вам удасца развіць сваю ідэю. Калі вы прымеце такое рашэнне, у першую чаргу застрахуйце сябе ад непрыемнасцей — загадзя вызначце з ім умовы дагавора. Спачатку вырашыце для сябе, якую суму вы хочаце атрымаць, і затым ветліва, але цвёрда патрабуйце гэтага. Калі вам самому нязручна гаварыць пра гэта, даручыце гэта свайму адвакату і дазвольце яму ўзяць на сябе цяжар перагавораў па вызначэнню ўмоў здзелкі.

7. Прадумайце магчымасць распрацоўкі сваёй ідэі без таго, каб кінуць асноўную работу.

8. Разгледзьце магчымасць перадачы сваёй ідэі ў рукі кампаніі, якая спецыялізуецца ў гэтай галіне. Бо нават калі ў вас ёсць патэнт, то не заўсёды лёгка атрымаць падтрымку і неабходнае абсталяванне для вытворчасці вашага вырабу.

Іншы раз лепш зрабіць стаўку на маленькую фірму, якая зацікаўлена ў вытворчасці новага тавару. Мая думка простая: калі буйная кампанія губляе многа часу на прыняцце новай ідэі, яна можа затраціць столькі ж часу, назіраючы за рухам свайго канкурэнта, перш чым кінуцца за ім у пагоню. Але да гэтага моманту больш дробная фірма, з якой вы пачалі супрацоўнічаць, можа ўжо захапіць значную частку рынку. І многія спрытныя маленькія кампаніі дабіліся поспеху ў гэтым.

9. Прадумайце магчымасць стварэння новай кампаніі для таго, каб распрацаваць сваю ідэю.

10. Калі ў вас добрая ідэя, не кідайце яе да таго часу, пакуль не пераканаецеся, што ў яе распрацоўцы вы не выкарысталі ўсе магчымыя варыянты. Калі вы ніяк не можаце рэалізаваць сваю ідэю, паспрабуйце паглядзець на ўсё збоку. Збярыце думкі розных людзей.

Калі ў вас змагаюцца пачуццё і розум, заўсёды заставайцеся на баку розуму. Каб не страціць упэўненасці ў сабе, кідаючы няўдалую справу, адразу ж бярыцеся за новую. Памятайце, што нават эксперты высокага ўзроўню, вялікія Розумы з вялікай літары, мелі правалы.

Няўдачы — гэта непазбежны элемент росту. Ідэя, якая народзіцца ў вас пасля правалу, магчыма, будзе значна цікавейшай за папярэднюю. Вялікі вынаходнік Чарльз Кетэрынг гаварыў, што рэальным дасягненнем у навуковых даследаваннях можна лічыць адзін працэнт поспеху. Удумайцеся ў гэта. 99 працэнтаў няўдач не маюць ніякага значэння. І вы заўсёды можаце дасягнуць гэтага цудоўнага аднаго працэнта.

І яшчэ адно. Калі Томас Эдысан вынайшаў фанограф, ён прыдумаў для яго ўпакоўку, якая, як ён разлічваў, зробіць апарат устойлівым пры любых абставінах. У прысутнасці прадстаўнікоў прэсы фанограф выкінулі з акна другога паверха. І — на жаль — ён разбіўся! Так Томас Эдысан зразумеў неабходнасць і значэнне папярэдніх выпрабаванняў.

ПАВЕЛІЧЭННЕ НАМАГАННЯЎ І ВЫНІКАЎ

Для таго, каб дабіцца фінансавага поспеху, вы павінны прадумаць, якім чынам можна памножыць свае намаганні. Чалавек, які працуе адзін, атрымлівае даход, што дакладна адпавядае яго непасрэднай дзейнасці. Максімальную ж аддачу за ўкладзеныя ў справу намаганні ён атрымае толькі ў тым выпадку, калі даб'ецца самапамнажаемых вынікаў. Адкрывальніку золата ці нафты не трэба ніякіх новых намаганняў для таго, каб мець пастаянны даход са сваіх адкрыццяў. Яшчэ часцей сустракаюцца людзі, якія атрымліваюць пастаянны даход, прадаўшы ці запатэнтаваўшы сваю ідэю ці арганізаваўшы сваю ўласную справу, і ў далейшым даручаючы яе весці іншым.

Але, на жаль, адносна мала людзей умеюць накіроўваць уласны інтэлект на «памнажэнне вынікаў» сваёй працы. Паспрабуйце паставіць адну і тую ж задачу перад двума рознымі людзьмі, адзін з якіх зарыентаваны на такое «памнажэнне», другі — не. Што звычайна адбываецца ў такіх выпадках? Калі пытанне датычыць вытворчасці прадукцыі, то першы з іх здольны затраціць бясконца многа часу на тое, каб удасканаліць абсталяванне ці спрасціць вытворчасць прадукту. Ён можа пачаць вытворчасць прадукцыі на некалькі дзён і нават месяцаў пазней, чым другі. Але калі гэта нарэшце адбудзецца, то ён будзе выпускаць лепшую па якасці прадукцыю, затрачваючы на гэта мінімум сродкаў. Другі выпрабоўваемы пачне дзейнічаць значна раней за свайго калегу, але з-за таго, што ён сур'ёзна не прадумаў рэальную задачу, якая стаіць перад ім, ён можа затраціць больш часу і атрымаць больш дарагі і горшай якасці прадукт, чым яго калега.

Калі мы паставім перад гэтымі двума людзьмі задачу, якая датычыць продажу якога-небудзь тавару, то чалавек, зарыентаваны на «памнажэнне», абавязкова праверыць попыт пакупніка спачатку ў адным горадзе, затым — каб пацвердзіць вынікі — у другім. Ён можа затраціць некалькі месяцаў на тое, каб распрацаваць найлепшую праграму продажу свайго тавару. Ён можа прысвяціць цэлы год стварэнню эфектыўнай рэкламы. Толькі пасля гэтага ён пачне ажыццяўляць свой план. І будзе рабіць гэта ўпэўнена і з апраўданым поспехам. Чалавек жа, не зарыентаваны на «памнажэнне», кінецца «з месца ў кар'ер». Адразу пачне рэкламаваць свой тавар і размяшчаць яго на рынку. Але затым ён вымушаны будзе спыніцца і, магчыма, назаўсёды. І ўсё таму, што ён старанна не прадумаў сваю ідэю з пункту гледжання выгады.

Прымяняць на практыцы прынцып памнажэння вынікаў не так лёгка, як можа здацца на першы погляд, таму што чалавек, перш чым прыняць любое сваё рашэнне, павінен спачатку змадэляваць яго вынікі з пункту гледжання гэтага прынцыпу.

Напрыклад, у час нарады хтосьці з прысутных прапануе: «Давайце зробім гэта такім чынам». І паколькі ідэя гэтага чалавека гучыць заманліва, то ўсе падтрымліваюць яе. Да таго часу, пакуль які-небудзь мудры чалавек не спытае: «Калі мы прымем гэту ідэю, то ці зможам прымяніць яе не ў вузкім, а ў шырокім маштабе?» Калі адказ будзе адмоўным, ідэю трэба адкінуць адразу ж.

ЯК СПАКУСІЦЬ «ПАНІ ЎДАЧУ»!

Ці адыгрывае ўдача якую-небудзь ролю ў дасягненні поспеху? І наогул, ці існуе яна? Адказ на гэта можна даць кароткі і зразумелы: «Вядома!» У жыцці чалавека бываюць удачныя перыяды. Але яны наступаюць толькі ў тым выпадку, калі вы ўжо захоплены моцным жаданнем пачаць новую справу, калі вы сабраныя і ўспрымальныя, калі ўся ваша істота падрыхтавана да таго, каб нечакана ўбачыць скрытае да гэтага часу ад вашых вачэй, калі, што б вы ні рабілі, аб чым бы вы ні думалі ў час яды і ў час сну, вы няўмольна імкняцеся да аднаго — ўвасобіць сваю ідэю ў жыццё.

Вось гісторыя, якую расказаў мне Расел Конуэл. Гэта легенда пра Джонса Якаба Астору.

Гэты чалавек перасек акіян, пазычыўшы ў сяброў грошай на праезд, а потым змог стаць адным з багацейшых людзей Амерыкі. Многа месц у Нью-Йорку носяць яго імя: «Астар плэйс», атэль «Уолдорф-Асторыя», атэль «Астор», раён «Асторыя» на Лонг-Айлендзе.

Гэты бядняк прыехаў сюды без граша ў кішэні і заснаваў цэлую фінансавую дынастыю. А кіраваўся ён толькі адным прынцыпам — пастаянна вывучаць, чаго хочуць людзі, і шукаць магчымасць даць ім тое, што яны хочуць.

Неяк Астор стаў уладальнікам закладной на капялюшны магазін, уладальнік якога не змог своечасова выплаціць чарговы ўзнос. Магазін закрылі. Тады Астор, атрымаўшы закладную, прапанаваў былому яго гаспадару стаць сваім партнёрам. Такім чынам, ён заснаваў новую справу, не ўклаўшы ў яе ні цэнта.

У першы ж дзень, калі магазін быў адкрыты зноў, Астор выйшаў на вуліцу, сеў на лаўку і пачаў назіраць за дамамі, якія праходзілі міма. Яго асаблівую ўвагу прыцягвалі тыя, хто валодаў пачуццём годнасці і ўпэўненасці ў сабе. Ён пачаў уважліва вывучаць капелюшы, якія насілі гэтыя дамы. Да таго моманту, калі дама знікала з поля яго зроку, ён ужо мог падрабязна апісаць форму капелюша, колер аздобы, вугал нахілу пер'яў.

Пасля гэтага Астор вярнуўся ў магазін і сказаў свайму партнёру: «Выстаўце ў вітрыне такі ж самы капялюш, які я апішу, таму што добра апранутая жанчына была менавіта ў такім. І нічога не мяняйце ў ім да майго ўказання».

Пасля гэтага ён зноў сеў на сваю лаўку і чакаў да таго часу, пакуль яшчэ адна прывабная дама не прайшла міма, але ўжо ў капелюшы іншага колеру і з іншай аздобай. Ён даў указанне: «Цяпер зрабіце такі вось капялюш і таксама выстаўце яго ў вітрыне».

І так працягвалася да таго часу, пакуль у вітрыне не сабралася калекцыя капелюшоў, якія (у чым Астор быў абсалютна ўпэўнены) сапраўды падабаліся добра апранутым дамам.

Справы Астора і яго кампаньёна хутка пайшлі ўгору, і хутка іх магазін стаў адным з самых лепшых, прэстыжных і багатых. І гэта адбылося пасля амаль канчатковага банкруцтва. Прычым поспех прыйшоў не таму, што Астор уклаў у свае прадпрыемства вялікія грошы, а таму, што, перш чым пачаць выпуск капелюшоў, ён уважліва вывучыў, якія з іх падабаюцца жанчынам. Звычайна кажуць: «Удача Астора». А гэта «ўдача» заключаецца ў тым, каб знайсці патрэбнасць, якая існуе ў грамадстве, і задаволіць яе.

«Людзі заўсёды ва ўсіх сваіх бедах абвінавачваюць абставіны, — гаварыў Джордж Бернард Шоу. — Я не веру ў абставіны. У гэтым свеце поспех у таго, хто шукае абставіны, якія яму неабходны. А калі не знаходзіць, то сам стварае іх».

ЯК ДАБІЦЦА ЎПЭЎНЕНАСЦІ Ў САБЕ; ЯК НАВУЧЫЦЦА, АДЧУЎШЫ НЯЎДАЧУ, ІСЦІ НАПЕРАД

Многія людзі не валодаюць дастатковай упэўненасцю ў сабе, каб пачаць новую справу, але нават і пачаўшы, яны не могуць пераадолець усе перашкоды, якія стаяць на іх шляху. У гэтым раздзеле расказваецца аб тым, як іншыя людзі вырашылі гэту праблему і якія вывады зрабілі яны з свайго жыццёвага вопыту.

Упэўненасць чалавека ў сабе выпрацоўваецца з яго ўмення ператвараць маленькія няўдачы ў вялікія перамогі. Авалодаць гэтым уменнем дапамогуць вам пяць наступных правіл:

1. Раскладзіце адну вялікую праблему на некалькі маленькіх.

2. Самі сабе ўявіце, што ўсё закончылася паспяхова.

3. Калі вы ўпёрліся ў каменную сцяну, спыніцеся і падумайце.

4. Прааналізуйце свае памылкі.

5. Спрабуйце ператварыць кожнае паражэнне ў перамогу.

(Працяг будзе).

ПЕРАПЯЛІНАЯ ФЕРМА створана ў калгасе «Свіцязь» Навагрудскага раёна. Пакуль тут тры тысячы птушак. Аднак яе «птушынае насельніцтва» мяркуецца давесці да 12—13 тысяч і атрымліваць у год да 11 мільёнаў яек і да 6 тон дыетычнага мяса. Прадукцыя гэта надзвычай багатая на карысныя рэчывы і вітаміны. Галоўная ж вартасць перапяліных яек, як лічаць спецыялісты, у тым, што ўжыванне іх стымулюе вывад радыеактыўных рэчываў з чалавечага арганізма.

Сваю новую прадукцыю калгас пастаўляе ў асноўным у аздараўленчыя і лячэбныя ўстановы Гродна і Мінска, дзе папраўляюць здароўе дзеці з зоны, пацярпеўшай ад аварыі на ЧАЭС.

НА ЗДЫМКАХ: птушніца Анфіса БУЗУК і галоўны заатэхнік калгаса Уладзімір САГАНОВІЧ аглядаюць племянных птушак пароды «японская мармуровая»; новая прадукцыя калгаса.

Фота Эдуарда КАБЯКА. (БЕЛІНФАРМ).

НЕПАРАДНЫ БОК АРМЕЙСКАГА ЖЫЦЦЯ

ГЕНЕРАЛ-МАЁР, ЯКІ САМ СЯБЕ ПАДВЁЎ ПАД... ПЛОТ

Даўно ўжо не даваў спакою камандзіру адной з часцей Віцебскага гарнізона металічны плот, што знаходзіўся на даверанай яму тэрыторыі. Звычайны такі, 7.632 рублі коштам.

Чым кіраваўся генерал-маёр авіяцыі Акімаў, аддаючы загад аб яго дэмантажы, невядома. Можа, проста плот стаяў не на тым месцы. І вось ён загадаў плоту рухацца на ўласны дачны ўчастак. Зразумела, у суправаджэнні старшага прапаршчыка і некалькіх салдат.

Да новага месца дыслакацыі агароджа дабралася паспяхова. Трэба сказаць, з яе прыбыццём на дачу апошняя неяк адразу змянілася. Гэта ўбачылі многія, а потым і ў пракуратуру напісалі. Вось і давялося генерал-маёру авіяцыі Акімаву развітацца з агароджай, якая стала яму ўжо амаль роднай, і вярнуць дзяржаўную маёмасць на ранейшае месца. Што будзе далей — паглядзім.

***

Старшы сяржант В. Вітрэнка мог ужо ўсур'ёз падумаць пра будучы «дэмбель». Аднак прыезд старэйшага брата Мікалая адцягнуў гэтую хвалюючую падзею.

Прыехаў брат у часць своечасова — перад выхаднымі. Па старой памяці вырашылі браты выпіць чарку-другую. І завязалі барацьбу з «зялёным змеем».

Пасля непрацяглых, але ўпартых баёў праціўнік капітуляваў і знік на вачах. Тады героі, натхнёныя нялёгкай перамогай, накіраваліся на пошукі новых «ворагаў».

Як ні дзіўна, «вораг» знайшоўся ў суседнім гасцінічным нумары. Націск быў імклівы. Першы ўдар выпаў па лбе. Далей, адчуўшы на сабе сілу і моц вітрэнкаўскіх кулакоў, сусед па гасцініцы адступіў, пакінуўшы на «полі бою» грошы і гарэлку...

А завяршыліся прыгоды абодвух Вітрэнкаў ваенным трыбуналам. Старэйшаму з іх давядзецца крыху затрымацца «ў гасцях», а малодшаму, падобна, «дэмбель» будзе пакуль толькі сніцца.

***

У час правядзення заняткаў на стрэльбішчы капітан Ісакаў вырашыў знайсці 17 баявым гранатам больш рацыянальнае прымяненне. Замяніўшы шплінтамі павырываныя кольцы, ён прыклаў іх да справаздачы аб «выдаткаваных» гранатах, якія потым схаваў у гаражы.

Аднак нездарма гавораць, што тайнае заўсёды становіцца яўным. Так здарылася і зараз. Дзеяннямі капітана зацікавіліся работнікі пракуратуры. Спачатку пад яго фармулёўкай «больш рацыянальнага прымянення» гранат мелася на ўвазе глушэнне рыбы. Але потым афіцэр «прызнаўся», што выкраў гранаты для правядзення заняткаў з падначаленымі. Крыўдна, што былы «афганец», кавалер двух ордэнаў Чырвонай Зоркі для якаснага правядзення заняткаў павінен быў хаваць у гаражы баявыя гранаты.

Аляксандр МАКАРАЎ.

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе **должен быть проставлен** оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки)

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ — МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ (Асноўны Закон) РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Мы, народ Рэспублікі Беларусь,
зыходзячы з адказнасці за сучаснае і будучае рэспублікі,
усведамляючы сябе паўнапраўным суб'ектам сусветнага супольніцтва і пацвярджаючы сваю прыхільнасць да агульначалавечых каштоўнасцей,
грунтуючыся на сваім неад'емным праве на самавызначэнне,
абапіраючыся на шматвяковую гісторыю развіцця беларускай дзяржаўнасці,
адданыя надзеям пошукам справядлівага грамадскага ладу на старажытнай зямлі Беларусі, якія знайшлі адлюстраванне ў Статутах Вялікага княства Літоўскага, Рускага, Жамойцкага, Статутных граматах Беларускай Народнай Рэспублікі, Канстытуцыях Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, а таксама ў Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь,
імкнучыся зацвердзіць правы і свабоды кожнага грамадзяніна Рэспублікі,
жадаючы забяспечыць грамадзянскую згоду, непахісныя ўстоі народаўладдзя і прававой дзяржавы,—
прымаем гэту Канстытуцыю—Асноўны Закон Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ I. АСНОВЫ КАНСТЫТУЦЫЙНАГА ЛАДУ

Артыкул 1. Рэспубліка Беларусь—унітарная дэмакратычная прававая дзяржава.

Рэспубліка валодае вяршэнствам і паўнатой улады на сваёй тэрыторыі, самастойна ажыццяўляе ўнутраную і знешнюю палітыку.

Рэспубліка абараняе сваю незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць, канстытуцыйны лад, забяспечвае законнасць і правапарадак.

Артыкул 2. Рэспубліка Беларусь прызнае чалавека вышэйшай каштоўнасцю грамадства і дзяржавы.

Дзяржава адказная перад грамадзянінам за стварэнне ўмоў для свабоднага развіцця асобы. Грамадзянін адказны перад дзяржавай за няўхільнае выкананне абавязкаў, ускладзеных на яго Канстытуцыяй.

Артыкул 3. Адзінай крыніцай дзяржаўнай улады ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца народ. Народ Рэспублікі Беларусь ажыццяўляе сваю ўладу непасрэдна або праз прадстаўнічыя органы ў формах і межах, устаноўленых Канстытуцыяй.

Любыя дзеянні па дасягненні дзяржаўнай улады з дапамогай гвалту, а таксама іншымі шляхамі парушэння выбарных і іншых законаў Рэспублікі Беларусь праследуюцца па закону.

Артыкул 4. Дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных інстытутаў, ідэалогій і поглядаў.

Ідэалогія ніякай палітычнай партыі, рэлігійнага або іншага грамадскага аб'яднання, сацыяльнай групы не можа быць устаноўлена ў якасці абавязковай для грамадзян Рэспублікі.

Артыкул 5. Палітычныя партыі, іншыя грамадскія аб'яднанні, дзейнічаючы ў рамках Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь, садзейнічаюць выяўленню і выражэнню палітычнай волі грамадзян, удзельнічаюць у выбарах.

Палітычныя партыі і іншыя аб'яднанні грамадзян маюць права карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масавай інфармацыі ў аб'ёме і парадку, устаноўленых законам.

Забараняецца стварэнне і дзейнасць палітычных партый, а таксама іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія маюць на мэце насільнае змяненне канстытуцыйнага ладу, выступаюць супраць незалежнасці, цэласнасці і бяспекі Рэспублікі, канстытуцыйных правоў і свабод яе грамадзян, вядуць прапаганду вайны, сацыяльнай, нацыянальнай, рэлігійнай і расавай варожасці, робяць замах на здароўе і мараль народа.

Артыкул 6. Дзяржава грунтуецца на прынцыпе раздзялення ўлад: заканадаўчай, выканаўчай і судовай. Дзяржаўныя органы ў межах сваіх паўнамоцтваў дзейнічаюць самастойна, узаемадзейнічаючы паміж сабой, стрымліваючы і ўраўнаважваючы адзін аднаго.

Артыкул 7. Дзяржава, усе яе органы і службовыя асобы звязаны правам, дзейнічаюць у межах Канстытуцыі і прынятых у адпаведнасці з ёю законаў.

Прававыя акты або іх асобныя палажэнні, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку супярэчачымі палажэнням Канстытуцыі, не маюць юрыдычнай сілы.

Нарматыўныя акты дзяржаўных органаў публікуюцца або даводзяцца да ўсеагульнага ведама спосабам, прадугледжаным законам, за выключэннем тых, якія змяшчаюць дзяржаўную або іншую тайну, што ахоўваецца законам. Нарматыўныя акты, не даведзеныя да ўсеагульнага ведама, з'яўляюцца нядзеючымі з моманту іх прыняцця.

Артыкул 8. Рэспубліка Беларусь прызнае прыярытэт агульнапрызнаных норм міжнароднага права.

Артыкул 9. Тэрыторыя Рэспублікі Беларусь з'яўляецца натуральнай умовай і пpасторавым рубяжом самавызначэння беларускага народа, асновай яго дабрабыту і суверэнітэту Рэспублікі.

Тэрыторыя Рэспублікі адзіная і неадчужальная.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльная будова Рэспублікі вызначаецца законам.

Артыкул 10. Грамадзянства Рэспублікі набываецца, захоўваецца і страчваецца ў адпаведнасці з законам.

Грамадзяніну Рэспублікі Беларусь гарантуецца абарона і заступніцтва дзяржавы як на тэрыторыі Рэспублікі, так і за яе межамі.

Ніхто не можа быць пазбаўлены грамадзянства або права змяніць грамадзянства.

Грамадзянін Рэспублікі не можа быць выдадзены замежнай дзяржаве, калі іншае не прадугледжана міжнароднымі дагаворамі.

Артыкул 11. Замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь карыстаюцца правамі і свабодамі і нясуць абавязкі нароўні з грамадзянамі Рэспублікі, калі іншае не ўстаноўлена законам.

Артыкул 12. Рэспубліка Беларусь прадастаўляе з захаваннем устаноўленых законам умоў права прыстанішча асобам, якія праследуюцца ў сваёй краіне за палітычныя, рэлігійныя перакананні або нацыянальную прыналежнасць.

Артыкул 13. Дзяржава забяспечвае ўсім роўныя магчымасці для ажыццяўлення гаспадарчай і іншай дзейнасці, акрамя забароненай законам, і гарантуе роўную абарону і роўныя ўмовы для развіцця ўсіх форм уласнасці.

Дзяржава ўздзейнічае ў рэгуляванні эканамічнай дзейнасці ў інтарэсах чалавека і грамадства.

Законам могуць быць вызначаны аб'екты, якія знаходзяцца толькі ва ўласнасці дзяржавы, а таксама замацавана выключнае права дзяржавы на ажыццяўленне асобных відаў дзейнасці.

Артыкул 14. Дзяржава рэгулюе адносіны паміж сацыяльнымі, нацыянальнымі і іншымі супольнасцямі на аснове прынцыпаў роўнасці, салідарнасці, узаемнага давер'я, павагі правоў і інтарэсаў.

Артыкул 15. Дзяржава адказная за захаванасць гісторыка-культурнай спадчыны, свабоднае развіццё культур усіх нацыянальных супольнасцей, якія пражываюць у Рэспубліцы, заахвочвае навуковую і мастацкую творчасць і распаўсюджванне яе вынікаў, садзейнічае развіццю міжнародных сувязей у галіне навукі, культуры, выхавання і адукацыі.

Артыкул 16. Усе рэлігіі і веравызнанні роўныя перад законам. Устанаўленне якіх-небудзь пераваг або абмежаванняў адной рэлігіі або веравызнання ў адносінах да іншых не дапускаецца.

Забараняецца дзейнасць канфесіянальных арганізацый, іх органаў і прадстаўнікоў, якая прамым або ўскосным чынам можа быць накіравана на шкоду суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе канстытуцыйнаму ладу і грамадзянскай згодзе ці звязана з парушэннем правоў і свабод грамадзян.

Адносіны дзяржавы і канфесій рэгулююцца законам.

Артыкул 17. Дзяржаўнай мовай Рэспублікі з'яўляецца беларуская мова.

Усім грамадзянам Рэспублікі ў адпаведнасці з законам гарантуецца права карыстацца роднай мовай.

Артыкул 18. Рэспубліка Беларусь у сваёй знешняй палітыцы зыходзіць з прынцыпаў суверэннай роўнасці дзяржаў, непрымянення сілы або пагрозы сілай, непарушнасці граніц, мірнага ўрэгулявання спрэчак, неўмяшання ва ўнутраныя справы і іншых агульнапрызнаных прынцыпаў і норм міжнароднага права.

Рэспубліка можа заключаць саюзы, уваходзіць у садружнасці і іншыя міждзяржаўныя ўтварэнні, згаджаючыся на ўмовах узаемнасці з іншымі дзяржавамі на сумеснае ажыццяўленне сваіх суверэнных паўнамоцтваў з мэтай забеспячэння агульнага дабрабыту і бяспекі, а таксама выходзіць з саюзаў, садружнасцей і іншых міждзяржаўных утварэнняў.

Артыкул 19. Сімваламі Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы з'яўляюцца яе Дзяржаўны сцяг, Дзяржаўны герб і Дзяржаўны гімн.

Дзяржаўны сцяг, Дзяржаўны герб і Дзяржаўны гімн устанаўліваюцца законам.

Артыкул 20. Сталіца Рэспублікі Беларусь — горад Мінск.

РАЗДЗЕЛ II. АСОБА, ГРАМАДСТВА, ДЗЯРЖАВА

Артыкул 21. Забеспячэнне правоў і свабод грамадзян з'яўляецца вышэйшай мэтай Рэспублікі Беларусь.

Дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян, замацаваныя ў Канстытуцыі і прадугледжаныя абавязацельствамі Дзяржавы перад міжнародным супольніцтвам.

Артыкул 22. Замацаванне ў Канстытуцыі асноўных правоў і свабод не павінна тлумачыцца як адмаўленне або прыніжэнне іншых правоў і свабод.

Артыкул 23. Абмежаванне правоў і свабод грамадзян дапускаецца толькі ў выпадках, прадугледжаных законам, у інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, правоў і свабод іншых асоб.

Артыкул 24. Усе роўныя перад законам і маюць права без усякай дыскрымінацыі на роўную абарону правоў і законных інтарэсаў.

Ніякія асобы, сацыяльныя слаі і групы насельніцтва не могуць карыстацца перавагамі і прывілеямі, якія супярэчаць закону.

Артыкул 25. Кожны чалавек мае права на жыццё.

Дзяржава абараняе ад проціпраўных замахаў на жыццё і здароўе чалавека.

Артыкул 26. Дзяржава забяспечвае свабоду, недатыкальнасць і годнасць асобы. Абмежаванне або пазбаўленне асабістай свабоды магчыма ў выпадках і парадку, устаноўленых законам.

Асоба, узятая пад варту, мае права на судовую праверку законнасці яе затрымання або арышту.

Ніхто не павінен падвяргацца катаванням, жорсткаму, бесчалавечнаму або прыніжаючаму яго годнасць абыходжанню ці пакаранню, а таксама без яго згоды падвяргацца медыцынскім або іншым доследам.

Артыкул 27. Ніхто не можа разглядацца ў якасці вінаватага ў злачынстве, калі яго віна не будзе даказана ў прадугледжаным законам парадку і ўстаноўлена прыгаворам суда, уступіўшым у законную сілу. Абвінавачваны не павінен даказваць сваю невінаватасць.

Артыкул 28. Ніхто не можа быць прымушаны да дачы паказанняў і тлумачэнняў супраць самога сябе, членаў сваёй сям'і, сваякоў і блізкіх родных. Доказы, атрыманыя з парушэннем закона, не маюць юрыдычнай сілы.

Прымяненне фізічнага і псіхічнага прымусу караецца ў крымінальным парадку.

Артыкул 29. Незаконнае ўмяшанне ў асабістае жыццё забараняецца.

Кожны мае права на абарону ад незаконнага ўмяшання ў яго асабістае жыццё, а таксама ад замаху на тайну яго карэспандэнцыі, тэлефонных і іншых паведамленняў, на яго гонар і рэпутацыю. Збор, захоўванне, выкарыстанне інфармацыі аб асабістым жыцці грамадзяніна без яго згоды дапускаецца толькі ў выпадках і ў парадку, устаноўленых законам.

Артыкул 30. Недатыкальнасць жылля і іншых законных уладанняў грамадзян гарантуецца. Ніхто не мае права без законнай падставы ўвайсці ў жыллё і іншае законнае ўладанне грамадзяніна супраць волі асоб, якія пражываюць у ім. Вобыск або іншыя дзеянні, звязаныя з пранікненнем у жыллё і іншае законнае ўладанне грамадзяніна, дапускаюцца толькі ў выпадках і парадку, прадугледжаных законам.

Артыкул 31. Грамадзяне маюць права свабодна перамяшчацца і выбіраць месца жыхарства ў межах Рэспублікі, пакідаць яе і бесперашкодна вяртацца назад.

Абмежаванні гэтых правоў могуць устанаўлівацца толькі законам.

Артыкул 32. Кожнаму гарантуецца свабода сумлення.

Грамадзяне маюць права самастойна вызначаць свае адносіны да рэлігіі, індывідуальна або сумесна з іншымі вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, выказваць і распаўсюджваць перакананні, звязаныя з адносінамі да рэлігіі, удзельнічаць у адпраўленні рэлігійных культаў, рытуалаў, абрадаў.

Артыкул 33. Шлюб, сям'я, мацярынства, бацькоўства і дзяцінства знаходзяцца пад абаронай дзяржавы.

Жанчына і мужчына па дасягненні шлюбнага ўзросту маюць права ўступіць у шлюб. Шлюб грунтуецца на добраахвотнай згодзе. Муж і жонка раўнапраўныя ў сямейных адносінах.

Бацькі або асобы, якія іх замяняюць, маюць права і абавязаны выхоўваць дзяцей, клапаціцца аб іх здароўі, развіцці і навучанні, рыхтаваць да грамадска карыснай працы, прывіваць павагу да дзяржавы і яе законаў, гістарычных і нацыянальных традыцый. Дзіця не павінна падвяргацца жорсткаму абыходжанню або знявазе, прыцягвацца да работ, якія могуць нанесці ўрон яго фізічнаму, разумоваму або маральнаму развіццю. Паўналетнія дзеці абавязаны клапаціцца аб бацьках і аказваць ім дапамогу.

Артыкул 34. Кожнаму гарантуецца свабода поглядаў, перакананняў і іх свабоднае выказванне. Цэнзура не дапускаецца.

Ніхто не можа быць прымушаны да выказвання сваіх перакананняў або адмовы ад іх.

Манапалізацыя сродкаў масавай інфармацыі дзяржавай, грамадскімі аб'яднаннямі або асобнымі людзьмі не дапускаецца.

Артыкул 35. Грамадзянам гарантуецца права на атрыманне, захоўванне і распаўсюджванне поўнай, дакладнай і своечасовай інфармацыі аб дзейнасці дзяржаўных органаў, грамадскіх аб'яднанняў, аб палітычным, эканамічным і міжнародным жыцці, стане навакольнага асяроддзя.

Дзяржаўныя органы, грамадскія аб'яднанні, службовыя асобы абавязаны прадаставіць грамадзяніну магчымасць азнаёміцца з матэрыяламі, якія закранаюць яго правы і законныя інтарэсы.

Абмежаванні ў ажыццяўленні права на атрыманне інфармацыі па матывах дзяржаўнай, службовай і камерцыйнай тайн вызначаюцца законам.

Артыкул 36. Грамадзяне маюць права збірацца мірна і без зброі.

Свабода мітынгаў, вулічных шэсцяў, дэманстрацый і пікетавання гарантуецца дзяржавай. Мясцовым дзяржаўным органам павінна быць паведамлена аб мерапрыемстве, што рыхтуецца, ва ўстаноўленым законам парадку.

Артыкул 37. Кожны чалавек мае права на свабоду аб'яднанняў з іншымі, уключаючы права ствараць прафсаюзы і ўступаць у іх для абароны сваіх правоў.

Артыкул 38. Кожны грамадзянін мае права ўдзельнічаць у вырашэнні дзяржаўных спраў як непасрэдна, так і праз свабодна выбраных прадстаўнікоў. Непасрэдны ўдзел грамадзян у кіраванні справамі грамадства і дзяржавы забяспечваецца правядзеннем рэферэндумаў, абмеркаваннем праектаў законаў і пытанняў рэспубліканскага і мясцовага значэння, удзелам у рабоце органаў тэрытарыяльнага самакіравання, іншымі ўстаноўленымі законам спосабамі.

Артыкул 39. Грамадзяне маюць права свабодна выбіраць і быць выбранымі ў органы дзяржаўнай улады на аснове ўсеагульнага, роўнага, прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 40. Кожны грамадзянін у адпаведнасці са сваімі здольнасцямі, прафесіянальнай падрыхтоўкай мае права роўнага доступу да любых пасад у дзяржаўных органах, установах і арганізацыях.

Артыкул 41. Грамадзяне маюць права накіроўваць асабістыя або калектыўныя звароты ў дзяржаўныя органы і грамадскія аб'яднанні.

Дзяржаўны орган, грамадскае аб'яднанне ў асобе яго кіруючых органаў, а таксама службовая асоба абавязаны разгледзець дадзены зварот і даць адказ па сутнасці ва ўстаноўлены законам тэрмін. Адмова ад разгляду пададзенай заявы павінна быць пісьмова матывавана.

Артыкул 42. Кожны грамадзянін мае права на працу, уключаючы магчымасць распараджацца сваімі здольнасцямі да прадукцыйнай і творчай працы, права на свабодны выбар работы і адмову ад работы, на здаровыя, бяспечныя і спрыяльныя ўмовы працы.

Дзяржава стварае ўмовы для поўнай занятасці насельніцтва, падрыхтоўкі грамадзян да працы і іх працаўладкавання, прафесіянальнага навучання, павышэння кваліфікацыі і навучання новым спецыяльнасцям, развівае сістэму прафесіянальнай арыентацыі і працаўладкавання з улікам грамадскіх патрэбнасцей, гарантуе ў адпаведнасці з законам выплату дапамогі па беспрацоўю.

Прымусовая праца забараняецца. Не лічыцца прымусовай працай: воінская або альтэрнатыўная ёй грамадзянская служба; работа або служба, якая патрабуецца ад асобы з прычыны пастановы суда або з прычыны закона аб надзвычайным становішчы.

Артыкул 43. Асобы, якія працуюць па найму, маюць права на ўзнагароджанне за выкананую работу ў адпаведнасці з яе колькасцю, якасцю і грамадскім значэннем, але не ніжэй устаноўленага дзяржавай мінімальнага памеру, што забяспечвае пражытачны ўзровень. Жанчыны і мужчыны, дарослыя і непаўналетнія маюць права на роўнае ўзнагароджанне за працу роўнай каштоўнасці.

Працоўныя маюць права на абарону сваіх эканамічных і сацыяльных інтарэсаў, на вядзенне калектыўных перагавораў, а таксама права на забастоўку.

Артыкул 44. Працоўныя маюць права на адпачынак. Для асоб, якія працуюць па найму, гэта права забяспечваецца ўстанаўленнем рабочага тыдня, які не перавышае 40 гадзін, скарочанай працягласцю работы ў начны час, прадастаўленнем штогадовых аплачваемых водпускаў, дзён штотыднёвага адпачынку, стварэннем спрыяльных умоў для адпачынку.

Артыкул 45. Дзяржава гарантуе кожнаму права ўласнасці.

Уласнік мае права валодаць, карыстацца і распараджацца маёмасцю як аднаасобна, так і сумесна з іншымі асобамі. Недатыкальнасць уласнасці, права яе атрымання ў спадчыну ахоўваюцца законам.

Прымусовае адчужэнне ўласнасці па матывах грамадскай неабходнасці дапускаецца толькі пры захаванні ўмоў і парадку, устаноўленых законам, са своечасовым і поўным кампенсаваннем.

Ажыццяўленне права ўласнасці не павінна наносіць урону навакольнаму асяроддзю, гісторыка-культурным каштоўнасцям, ушчамляць правы і інтарэсы іншых асоб, якія абараняюцца законам.

Артыкул 46. Грамадзяне маюць права на ахову здароўя, уключаючы бясплатнае карыстанне дзяржаўнымі ўстановамі аховы здароўя. Платнае медыцынскае абслугоўванне дапускаецца ў адпаведнасці з законам як у дзяржаўных, так і іншых лячэбных установах.

Права грамадзян на ахову здароўя забяспечваецца таксама мерамі па аздараўленню навакольнага асяроддзя, магчымасцю карыстання аздараўленчымі ўстановамі, удасканаленнем аховы працы.

Артыкул 47. Кожны грамадзянін мае права на спрыяльнае навакольнае асяроддзе і на пакрыццё шкоды, прычыненай яго здароўю або маёмасці экалагічнымі правапарушэннямі.

Артыкул 48. Грамадзяне маюць права на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы, інваліднасці, страты працаздольнасці, страты карміцеля і ў іншых выпадках, прадугледжаных законам.

Дзяржава праяўляе асаблівы клопат аб удзельніках і ахвярах войнаў, а таксама іншых асобах, якія страцілі здароўе пры абароне дзяржаўных і грамадскіх інтарэсаў.

Артыкул 49. Кожны грамадзянін мае права на жыллё. Дзяржава садзейнічае грамадзянам у атрыманні зямельнага ўчастка для будаўніцтва індывідуальнага жылога дома, ільготнага крэдыту членам жыллёвых кааператываў і індывідуальным забудоўшчыкам, набыцці матэрыялаў, а таксама ў атрыманні кватэры ў дамах дзяржавы і адміністрацыйных утварэнняў у доўгатэрміновую арэнду або ў парадку прыватызацыі.

Артыкул 50. Грамадзяне маюць права на адукацыю. Базавая адукацыя абавязковая. Прафесіянальная, сярэдняя спецыяльная і вышэйшая адукацыя павінна быць даступнай для ўсіх у адпаведнасці са здольнасцямі кожнага.

Дзяржава гарантуе бясплатную школьную і прафесіянальную адукацыю. З улікам грамадскіх патрэбнасцей і ў адпаведнасці з законам навучанне ў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах можа быць бясплатным і платным.

Арганізацыі і грамадзяне маюць права ствараць навучальныя ўстановы і кіраваць імі згодна з законам.

Артыкул 51. Грамадзяне маюць права на ўдзел у культурным жыцці. Свабода мастацкай, навуковай і тэхнічнай творчасці, карыстанне культурнымі каштоўнасцямі гарантуюцца.

Аўтарскія правы ахоўваюцца законам.

Артыкул 52. Кожны, хто знаходзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, абавязаны выконваць яе Канстытуцыю, законы і паважаць нацыянальныя традыцыі.

Артыкул 53. Абавязкам грамадзян з'яўляецца павага годнасці, правоў, свабод, законных інтарэсаў іншых асоб.

Абавязак кожнага грамадзяніна — аказваць дапамогу іншай асобе, якая знаходзіцца ў небяспечным для жыцця і здароўя стане, і салідарна з іншымі грамадзянамі ўдзельнічаць у ліквідацыі агульнай небяспекі.

Артыкул 54. Грамадзяне абавязаны захоўваць гістарычныя помнікі і іншыя культурныя каштоўнасці.

Артыкул 55. Захоўванне і аднаўленне прыроднага асяроддзя — абавязак кожнага грамадзяніна.

Жорсткае абыходжанне з жывёламі праследуецца па закону.

Артыкул 56. Грамадзяне абавязаны прымаць удзел у фінансаванні дзяржаўных расходаў. Законам устанаўліваюцца падставы, размер і тэрміны спагнання дзяржаўных падаткаў, пошлін і іншых плацяжоў, а таксама права падаткаплацельшчыкаў патрабаваць справаздачу аб расходаванні гэтых сродкаў.

Артыкул 57. Абарона Рэспублікі Беларусь — свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна. Воінская служба ажыццяўляецца ва ўстаноўленых законам межах і відах.

Вызваленне ад воінскай службы і замена яе альтэрнатыўнай устанаўліваюцца законам.

Артыкул 58. Ніхто не можа быць прымушаны да выканання абавязкаў, не прадугледжаных Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і яе законамі, ні да адмовы ад сваіх правоў.

Артыкул 59. Дзяржава абавязана прымаць усе даступныя ёй меры па стварэнню ўнутранага і міжнароднага парадку, неабходнага для поўнага ажыццяўлення правоў і свабод грамадзян, прадугледжаных Канстытуцыяй.

Артыкул 60. Дзяржаўныя органы, службовыя і іншыя асобы, якім даверана выкананне дзяржаўных функцый, абавязаны ў межах сваёй кампетэнцыі прымаць неабходныя меры для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод грамадзян.

Гэтыя органы і асобы нясуць адказнасць за дзеянні, якія парушаюць правы і свабоды грамадзян.

Артыкул 61. Грамадзянам гарантуецца судовая абарона правоў і свабод, прадугледжаных Канстытуцыяй і іншымі законамі, заключанымі Рэспублікай Беларусь міжнароднымі дагаворамі, кампетэнтным, незалежным і непрадузятым судом ва ўстаноўленыя тэрміны.

З мэтай абароны правоў, свабод, гонару і годнасці грамадзяне маюць права спагнаць у судовым парадку матэрыяльнае кампенсаванне маральнай шкоды.

Рашэнні і дзеянні дзяржаўных органаў, службовых асоб і грамадзян, якія ўшчамляюць правы і свабоды, могуць быць абскарджаны ў суд.

Артыкул 62. Кожны грамадзянін мае права на юрыдычную дапамогу для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод, уключаючы права карыстацца ў любы момант дапамогай сваіх прадстаўнікоў у судзе, іншых дзяржаўных органах, органах мясцовага самакіравання, прадпрыемствах, установах, арганізацыях, грамадскіх аб'яднаннях і ў адносінах са службовымі асобамі і грамадзянамі. Гэта права не можа быць абмежавана. У выпадках, прадугледжаных законам, юрыдычная дапамога аказваецца за кошт дзяржаўных сродкаў.

Процідзеянне аказанню прававой дапамогі ў Рэспубліцы Беларусь забараняецца.

Артыкул 63. Ажыццяўленне прадугледжаных гэтай Канстытуцыяй правоў і свабод грамадзян можа быць прыпынена толькі ва ўмовах надзвычайнага або ваеннага становішча ў парадку і межах, устаноўленых Канстытуцыяй і законам.

Пры ажыццяўленні асобых мер у перыяд надзвычайнага становішча не могуць абмяжоўвацца правы, прадугледжаныя ў артыкулах 26, 30, 34, 35 (часткі першая і другая) Канстытуцыі.

РАЗДЗЕЛ III. ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА. РЭФЕРЭНДУМ

ГЛАВА 1. ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 64. Выбары дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады народам, з'яўляюцца ўсеагульнымі: права выбіраць маюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, дасягнуўшыя 18 гадоў.

У выбарах не ўдзельнічаюць грамадзяне, прызнаныя судом недзеяздольнымі, асобы, якія ўтрымліваюцца па прыгавору суда ў месцах пазбаўлення волі. У галасаванні не прымаюць удзелу асобы, у адносінах да якіх у парадку, устаноўленым крымінальна-працэсуальным заканадаўствам, выбрана мера стрымання — утрыманне пад вартай. Любое прамое або ўскоснае абмежаванне выбарчых правоў грамадзян Рэспублікі Беларусь у іншых выпадках з'яўляецца недапушчальным і караецца па закону.

Артыкул 65. Узроставы цэнз дэпутатаў і іншых асоб, якіх выбіраюць на дзяржаўныя пасады, вызначаецца адпаведнымі законамі.

Выбарныя пасады ў прадстаўнічых органах могуць займаць толькі грамадзяне Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 66. Выбары з'яўляюцца свабоднымі: выбаршчык асабіста вырашае ці ўдзельнічаць яму ў выбарах і за каго галасаваць.

Забараняецца фізічнае, псіхалагічнае і матэрыяльнае ўздзеянне на выбаршчыка з боку іншых асоб для дасягнення пэўных вынікаў выбараў.

Артыкул 67. Выбары з'яўляюцца роўнымі: выбаршчык на кожных выбарах мае адзін голас.

У выбарчых акругах колькасць выбаршчыкаў у кожнай акрузе павінна быць прыкладна роўнай: адхіленні не могуць перавышаць дзесяці працэнтаў ад сярэдняй колькасці выбаршчыкаў акругі.

Артыкул 68. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: дэпутаты выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 69. Галасаванне на выбарах з'яўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў у ходзе галасавання не дапускаецца.

Артыкул 70. Права вылучэння кандыдатаў належыць грамадскім аб'яднанням і групам грамадзян у адпаведнасці з выбарчым законам.

Артыкул 71. Расходы на падрыхтоўку і правядзенне выбараў робяцца за кошт дзяржавы.

У парадку і размерах, устаноўленых законам, на гэтыя мэты могуць выкарыстоўвацца таксама ўласныя сродкі грамадскіх аб'яднанняў і грамадзян.

Артыкул 72. Правядзенне выбараў забяспечваюць выбарчыя камісіі.

Парадак правядзення выбараў вызначаецца законамі Рэспублікі.

Выбары не праводзяцца ў перыяд надзвычайнага або ваеннага становішча.

ГЛАВА 2. РЭФЕРЭНДУМ

Артыкул 73. Для вырашэння важных пытанняў дзяржаўнага і грамадскага жыцця могуць праводзіцца рэспубліканскія і мясцовыя рэферэндумы.

Артыкул 74. Рэспубліканскія рэферэндумы назначаюцца Соймам.*

Рэспублікі па прапанове не менш 40 дэпутатаў Сойма Рэспублікі, Прэзідэнта Рэспублікі або не менш 500 тысяч грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам.

Сойм Рэспублікі не пазней 30 дзён пасля ўнясення ў адпаведнасці з законам прапаноў дэпутатаў Сойма, Прэзідэнта або грамадзян аб правядзенні рэферэндуму абавязаны назначыць дату правядзення рэспубліканскага рэферэндуму ці вырашыць пытанне, якое выносіцца на рэферэндум.

Артыкул 75. Мясцовыя рэферэндумы назначаюцца адпаведнымі мясцовымі Саветамі па сваёй ініцыятыве або па прапанове не менш $1/5$ грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам і пражываюць на адпаведнай тэрыторыі.

Артыкул 76. Рэферэндумы праводзяцца шляхам свабоднага, усеагульнага, роўнага і тайнага галасавання.

У рэферэндумах удзельнічаюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам.

Артыкул 77. Рэферэндум лічыцца адбыўшымся, калі ў ім прыняло ўдзел больш палавіны грамадзян, унесеных у спісы для галасавання.

Рашэнне лічыцца прынятым рэферэндумам, калі за яго прагаласавала большасць грамадзян, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Артыкул 78. Рашэнні, прынятыя шляхам рэферэндуму, могуць быць адменены або зменены толькі шляхам рэферэндуму, калі іншае не будзе ўстаноўлена на рэферэндуме.

Артыкул 79. Парадак правядзення рэспубліканскіх і мясцовых рэферэндумаў вызначаецца законам Рэспублікі Беларусь.

* Тут і далей пры ўпамінанні «Сойм» патрэбна мець на ўвазе альтэрнатыўныя назвы:«Вярхоўная Рада», «Вярхоўны Савет».

РАЗДЗЕЛ IV. ЗАКАНАДАЎЧАЯ, ВЫКАНАЎЧАЯ І СУДОВАЯ ЎЛАДА

ГЛАВА 3. СОЙМ (ВЯРХОЎНАЯ РАДА, ВЯРХОЎНЫ САВЕТ) РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 80. Сойм Рэспублікі Беларусь з'яўляецца вышэйшым прадстаўнічым і адзіным заканадаўчым органам дзяржаўнай улады Рэспублікі.

Артыкул 81. Сойм — пастаянна дзеючы орган дзяржаўнай улады Рэспублікі.

Сойм складаецца са 160 дэпутатаў, якія выбіраюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 82. Тэрмін паўнамоцтваў Сойма Рэспублікі — чатыры гады.

Выбары новага складу Сойма назначаюцца не пазней чым за тры месяцы да заканчэння паўнамоцтваў дэпутатаў Сойма.

Артыкул 83. Першае пасяджэнне Сойма Рэспублікі склікаецца Цэнтральнай камісіяй па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў не пазней 30 дзён пасля выбрання не менш 107 дэпутатаў Сойма.

Артыкул 84. Да выключных паўнамоцтваў Сойма Рэспублікі Беларусь адносяцца:

назначэнне рэспубліканскіх рэферэндумаў;

прыняцце і змяненне Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь;

прыняцце законаў Рэспублікі Беларусь;

тлумачэнне Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь;

назначэнне чарговых выбараў дэпутатаў Сойма Рэспублікі, мясцовых Саветаў;

утварэнне Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў;

утварэнне і ліквідаванне міністэрстваў Рэспублікі Беларусь;

выбранне Старшыні Урада Рэспублікі Беларусь, зацвярджэнне і змяненне па яго прадстаўленню складу Урада;

выбранне Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі, Вярхоўнага Суда Рэспублікі, Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі, Старшыні Камітэта дзяржаўнай бяспекі Рэспублікі;

назначэнне Пракурора Рэспублікі, Старшыні Праўлення Нацыянальнага банка Рэспублікі;

вызначэнне парадку вырашэння пытанняў адміністрацыйна-тэрытарыяльнай будовы Рэспублікі;

вызначэнне асноўных напрамкаў унутрыпалітычнай і знешнепалітычнай дзейнасці Рэспублікі;

прыняцце праграм эканамічнага і сацыяльнага развіцця Рэспублікі;

зацвярджэнне бюджэту Рэспублікі і справаздачы аб яго выкананні;

устанаўленне рэспубліканскіх падаткаў і збораў, ажыццяўленне кантролю за грашовай эмісіяй;

ратыфікацыя і дэнансацыя міжнародных дагавораў Рэспублікі;

аб'яўленне вайны і заключэнне міру;

заснаванне дзяржаўных узнагарод, класных чыноў і званняў Рэспублікі;

прыняцце пастановы аб роспуску мясцовага Савета і назначэнні новых выбараў у выпадку сістэматычнага і яўнага невыканання ім патрабаванняў заканадаўства;

адмена не адпавядаючых закону пастаноў і раепараджэнняў Урада Рэспублікі, а таксама распараджэнняў Старшыні Сойма Рэспублікі.

Сойм мае права адмяняць рашэнні мясцовых Саветаў у выпадку неадпаведнасці іх закону.

Сойм Рэспублікі Беларусь мае права прыняць да свайго разгляду і вырашыць любое пытанне, калі яно не аднесена да кампетэнцыі Прэзідэнта і судовых органаў.

Паўнамоцтвы Сойма не могуць быць абмежаваны або спынены без падстаў, прадугледжаных Канстытуцыяй Рэспублікі.

Артыкул 85. Паўнамоцтвы Сойма Рэспублікі Беларусь могуць быць датэрмінова спынены:

1) па рашэнню рэспубліканскага рэферэндуму;

2) па пастанове Сойма, прынятай большасцю не менш 107 дэпутатаў;

3) Указам Прэзідэнта:

у выпадку незацвярджэння Урада Рэспублікі на працягу шасці месяцаў з-за рознагалоссяў паміж дэпутатамі;

у выпадку выказвання недавер'я Ураду больш двух разоў на працягу гадавога тэрміну.

Артыкул 86. Сойм Рэспублікі прымае законы і пастановы.

Сойм Рэспублікі правамоцны прымаць акты пры ўмове, што на яго пасяджэннях прысутнічае не менш 107 дэпутатаў.

Акты Сойма Рэспублікі прымаюцца большасцю галасоў ад колькасці выбраных дэпутатаў, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 87. Сойм Рэспублікі выбірае з ліку дэпутатаў Сойма Старшыню, наменнікаў Старшыні Сойма на тэрмін паўнамоцтваў Сойма.

Артыкул 88. Старшыня Сойма выбіраецца Соймам тайным галасаваннем.

Старшыня Сойма падсправаздачны Сойму. Ён можа быць зняты па рашэнню Сойма, прынятаму тайным галасаваннем большасцю не менш 107 дэпутатаў.

Артыкул 89. Старшыня Сойма Рэспублікі Беларусь:

ажыццяўляе агульнае кіраўніцтва падрыхтоўкай пытанняў, якія падлягаюць разгляду Соймам;

вядзе пасяджэнні Сойма;

падпісвае пастановы, прынятыя Соймам;

прадстаўляе Сойму кандыдатуры для выбрання на пасады намеснікаў Старшыні Сойма Рэспублікі, Старшыні, намесніка Старшыні і членаў Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі, Старшыні Праўлення Нацыянальнага банка Рэспублікі, Старшыні Камітэта дзяржаўнай бяспекі Рэспублікі;

кіруе работай апарату Сойма.

Старшыня Сойма выдае распараджэнні.

Намеснікі Старшыні Сойма Рэспублікі выконваюць па даручэнню Старшыні Сойма Рэспублікі асобныя яго функцыі і замяшчаюць Старшыню ў выпадку яго адсутнасці або немагчымасці ажыццяўлення ім сваіх абавязкаў.

Артыкул 90. Сойм Рэспублікі Беларусь утварае Кантрольную палату.

Кантрольная палата ажыццяўляе кантроль за выкананнем рэспубліканскага бюджэту, выкарыстаннем дзяржаўнай уласнасці, выкананнем законаў і пастаноў Сойма, адпаведнасцю ім іншых актаў, якія рэгулююць адносіны дзяржаўнай уласнасці, фінансавыя, гаспадарчыя і падатковыя адносіны.

Паўнамоцтвы, арганізацыя і парадак дзейнасці Кантрольнай палаты ўстанаўліваюцца законам.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ (Асноўны Закон) РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

Артыкул 91. Сойм Рэспублікі Беларусь выбірае з ліку дэпутатаў пастаянныя камісіі і іншыя органы для вядзення закапраектнай работы, папярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адносяцца да ведання Сойма Рэспублікі Беларусь, ажыццяўлення кантролю за дзейнасцю дзяржаўных органаў і арганізацый.

У выпадку неабходнасці Сойм Рэспублікі можа ствараць следчыя, рэвізійныя і іншыя часовыя камісіі.

Артыкул 92. Для арганізацыі работы Сойма Рэспублікі Беларусь ствараецца Рада (варыянт: Прэзідыум) Сойма.

У склад Рады ўваходзяць Старшыня Сойма, намеснікі Старшыні Сойма і дэпутаты ў парадку, прадугледжаным Рэгламентам Сойма.

Раду Сойма Рэспублікі Беларусь узначальвае Старшыня Сойма.

Рада Сойма захоўвае свае паўнамоцтвы аж да адкрыцця першага пасяджэння Сойма Рэспублікі Беларусь новага склікання.

Артыкул 93. Права заканадаўчай ініцыятывы ў Сойме Рэспублікі належыць дэпутатам Сойма, Прэзідэнту Рэспублікі, Ураду Рэспублікі, Кантрольнай палаце, пастаянным камісіям Сойма, Вярхоўнаму Суду Рэспублікі, Пракурору Рэспублікі, Вышэйшаму Гаспадарчаму Суду Рэспублікі, а таксама грамадзянам, якія валодаюць выбарчым правам, у колькасці не менш пяцідзесяці тысяч чалавек.

Артыкул 94. Паўнамоцтвы Сойма Рэспублікі Беларусь спыняюцца з моманту выбрання новага складу Сойма, правамоцнага для правядзення першага пасяджэння.

Артыкул 95. Дэпутат Сойма не можа займаць іншыя аплачваемыя пасады, займацца прадпрымальніцтвам.

Дэпутат Сойма Рэспублікі Беларусь не нясе юрыдычнай адказнасці за сваю дзейнасць у Сойме, якая ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Канстытуцыяй, як у перыяд выканання дэпутацкіх паўнамоцтваў, так і пасля іх спынення.

Дэпутат Сойма не можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, арыштаваны, іншым чынам пазбаўлены асабістай свабоды без згоды Сойма, акрамя затрымання на месцы ўчынення злачынства.

Артыкул 96. Парадак дзейнасці Сойма Рэспублікі Беларусь, яго органаў і дэпутатаў вызначаецца Рэгламентам Сойма Рэспублікі, які прымаецца Соймам і падпісваецца яго Старшынёй, а таксама іншымі заканадаўчымі актамі Рэспублікі.

ГЛАВА 4. ПРЭЗІДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 97. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь з'яўляецца кіраўніком дзяржавы. Прэзідэнт з'яўляецца гарантам раздзялення ўлад, забяспечвае ўстойлівасць і пераемнасць у дзейнасці дзяржаўных органаў.

Артыкул 98. Прэзідэнтам можа быць грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 35 гадоў, валодае выбарчым правам і пражыў у Рэспубліцы Беларусь не менш дзесяці гадоў.

Артыкул 99. Прэзідэнт Рэспублікі выбіраецца непасрэдна народам Рэспублікі на пяць гадоў. Адна і тая ж асоба не можа быць Прэзідэнтам Рэспублікі больш двух тэрмінаў запар.

Кандыдаты на пост Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь вылучаюцца дэпутатамі Сойма Рэспублікі ў колькасці не менш 40 чалавек, грамадзянамі Рэспублікі — у колькасці не менш 25 тысяч выбаршчыкаў.

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі назначаюцца Соймам Рэспублікі не пазней чым за чатыры месяцы і праводзяцца не пазней чым за месяц да заканчэння тэрміну паўнамоцтваў папярэдняга Прэзідэнта.

Калі пост Прэзідэнта аказаўся вакантным, выбары праводзяцца не раней чым праз 30 дзён і не пазней чым праз 70 дзён з дня адкрыцця вакансіі.

Артыкул 100. Прэзідэнт Рэспублікі лічыцца выбраным, калі за яго прагаласавала больш палавіны грамадзян Рэспублікі, прыняўшых удзел у галасаванні.

Калі ні адзін з кандыдатаў не набраў неабходнай колькасці галасоў, то ў двухтыднёвы тэрмін праводзіцца другі тур галасавання па двух кандыдатах, атрымаўшых найбольшую колькасць галасоў выбаршчыкаў. Выбраным лічыцца кандыдат, які атрымаў пры паўторным галасаванні найбольшую колькасць галасоў выбаршчыкаў, прыняўшых удзел у галасаванні, пры ўмове, што колькасць галасоў, пададзеных за гэтага кандыдата, больш колькасці галасоў, пададзеных супраць яго.

Калі паўторнае галасаванне не дазволіла вызначыць выбранага кандыдата, то праводзяцца новыя выбары Прэзідэнта.

Парадак правядзення выбараў Прэзідэнта Рэспублікі вызначаецца законам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 101. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь займае пасаду пасля прынясення Прысягі:

«Заступаючы на пост Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, урачыста прысягаю служыць беларускаму народу, абараняць суверэнітэт Рэспублікі Беларусь, забяспечваць нацыянальную бяспеку і тэрытарыяльную цэласнасць Рэспублікі, выконваць Канстытуцыю і законы Рэспублікі Беларусь, паважаць і ахоўваць правы і свабоды чалавека і грамадзяніна, добрасумленна выконваць ускладзеныя на мяне высокія абавязкі».

Прысяга прыносіцца ва ўрачыстай абстаноўцы на спецыяльным пасяджэнні Сойма Рэспублікі не пазней 30 дзён з дня выбрання Прэзідэнта. З моманту прынясення Прысягі нававыбранага Прэзідэнта паўнамоцтвы папярэдняга Прэзідэнта спыняюцца.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь недатыкальны.

Артыкул 102. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь:

прадстаўляе Рэспубліку ў адносінах з іншымі дзяржавамі;

прадстаўляе Сойму Рэспублікі Беларусь даклады аб становішчы Рэспублікі [illegible];

звяртаецца з пасланнямі да народа Рэспублікі;

выступае пасрэднікам у выпадку рознагалоссяў паміж вышэйшымі дзяржаўнымі органамі Рэспублікі з вынясеннем рэкамендацыйных рашэнняў;

прапануе Сойму Рэспублікі Беларусь кандыдатуры Старшыні Урада Рэспублікі, Старшыні Вярхоўнага Суда Рэспублікі, Старшыні Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі, Пракурора Рэспублікі;

прымае адстаўку Урада Рэспублікі;

мае права ўдзельнічаць у рабоце Сойма Рэспублікі і яго органаў, выступаць перад імі з прамовай або паведамленнем;

назначае суддзяў Рэспублікі Беларусь, акрамя тых, выбранне якіх аднесена да кампетэнцыі Сойма Рэспублікі;

вырашае пытанні аб прыёме ў грамадзянства Рэспублікі Беларусь, яго спыненні і прадастаўленні прыстанішча;

узнагароджвае дзяржаўнымі ўзнагародамі Рэспублікі ў парадку, устаноўленым Законам, прысвойвае класныя чыны і званні Рэспублікі;

ажыццяўляе памілаванне грамадзян, асуджаных судамі Рэспублікі Беларусь, і прадстаўляе адтэрміноўку выканання вынесеных імі прыгавораў;

назначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў Рэспублікі ў замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях;

прымае верыцельныя і адзыўныя граматы акрэдытаваных пры ім дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў;

у выпадку стыхійнага бедства, катастрофы, у выніку якіх узнікае пагроза жыццю, здароўю, бяспецы насельніцтва, а таксама беспарадкаў, што пагражаюць грамадству, і супраціўлення насіллем ці пагрозай такога насілля з боку групы асоб і арганізацый, уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі або ў асобных яе мясцовасцях надзвычайнае становішча з унясеннем у двухдзённы тэрмін прынятага рашэння на зацвярджэнне Сойма Рэспублікі Беларусь;

мае права не падпісаць законы, якія цягнуць дадатковыя расходы, не прадугледжаныя бюджэтам. Пры гэтым Прэзідэнт уносіць закон у Сойм на паўторны разгляд;

уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь ваеннае становішча, аб'яўляе поўную або частковую мабілізацыю;

у выпадках, прадугледжаных у законе, мае права адкласці правядзенне забастоўкі або прыпыніць яе не больш чым на двухмесячны тэрмін;

падпісвае законы Рэспублікі на працягу дзесяці дзён з дня прыняцця іх Соймам Рэспублікі; мае права не пазней чым у дзесяцідзённы тэрмін вярнуць закон са сваімі пярэчаннямі ў Сойм Рэспублікі Беларусь для паўторнага абмеркавання і галасавання. Калі Сойм Рэспублікі Беларусь большасцю не менш 107 дэпутатаў Рэспублікі пацвердзіць раней прынятае ім рашэнне, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь абавязаны падпісаць закон у трохдзённы тэрмін;

у выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй, распускае Сойм Рэспублікі Беларусь і назначае новыя выбары дэпутатаў Сойма;

ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, ускладзеныя на яго Канстытуцыяй і законамі Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 103. Прэзідэнт Рэспублікі ў адпаведнасці з Канстытуцыяй і законамі Рэспублікі выдае ў межах сваіх паўнамоцтваў указы і распараджэнні.

Артыкул 104. Прэзідэнт Рэспублікі не можа быць дэпутатам, займаць іншыя пасады, атрымліваць грашовыя ўзнагароджанні, за выключэннем ганарараў за творы навукі, літаратуры і мастацтва.

Прэзідэнт Рэспублікі прыпыняе членства ў палітычных і іншых грамадскіх аб'яднаннях, якія дамагаюцца палітычных мэт, на ўвесь тэрмін паўнамоцтваў.

Артыкул 105. Прэзідэнт Рэспублікі можа ў любы час падаць у адстаўку. Адстаўка Прэзідэнта Рэспублікі прымаецца Соймам Рэспублікі.

Артыкул 106. Прэзідэнт Рэспублікі можа быць датэрмінова зняты з пасады ў выпадку парушэння Канстытуцыі Рэспублікі або ўчынення ім злачынства, а таксама датэрмінова вызвалены ад пасады пры немагчымасці выканання ім сваіх абавязкаў па стану здароўя пастановай Сойма Рэспублікі, прынятай большасцю не менш 107 дэпутатаў.

Пытанне аб зняцці Прэзідэнта можа быць пастаўлена па прапанове не менш 25 дэпутатаў Сойма. Заключэнне аб парушэнні Прэзідэнтам Рэспублікі Канстытуцыі даецца Канстытуцыйным Судом, аб учыненні злачынства — спецыяльнай камісіяй Сойма.

У выпадку зняцця Прэзідэнта ў сувязі з учыненнем злачынства справа па сутнасці абвінавачання разглядаецца Вярхоўным Судом Рэспублікі.

Артыкул 107. Калі пост Прэзідэнта аказаўся вакантным або Прэзідэнт не ў стане выконваць свае абавязкі, яго паўнамоцтвы пераходзяць да Старшыні Сойма Рэспублікі, а калі гэта немагчыма — да Старшыні Урада Рэспублікі.

ГЛАВА 5. УРАД РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 108. Урад Рэспублікі Беларусь з'яўляецца вышэйшым выканаўчым і распарадчым органам Рэспублікі Беларусь.

У склад Урада ўваходзяць Старшыня Урада, намеснікі Старшыні і міністры. Па прадстаўленню Старшыні Урада Сойм Рэспублікі Беларусь можа ўключаць у склад Урада кіраўнікоў іншых органаў і арганізацый.

Артыкул 109. Старшыня Урада Рэспублікі Беларусь выбіраецца Соймам Рэспублікі Беларусь па прапанове Прэзідэнта Рэспублікі.

Намеснікі Старшыні Урада, Міністр замежных спраў, Міністр фінансаў, Міністр абароны і Міністр унутраных спраў выбіраюцца Соймам па прапанове Старшыні Урада. Іншыя члены Урада назначаюцца на пасады і вызваляюцца ад пасад Старшынёй Урада.

Артыкул 110. Урад Рэспублікі адказны перад Соймам і падсправаздачны яму. Урад не радзей аднаго разу ў год робіць справаздачу аб сваёй рабоце перад Соймам.

Артыкул 111. Сойм Рэспублікі можа выказаць вотум недавер'я Ураду Рэспублікі або асобным яго членам, якіх ён выбірае. Прапанова аб выказванні вотуму недавер'я можа быць унесена не менш чым 25 дэпутатамі Сойма Рэспублікі. Пытанне аб давер'і можа быць пастаўлена Урадам Рэспублікі.

Пры выказванні Соймам недавер'я Ураду ён працягвае работу да выбрання і назначэння новага складу Урада.

У выпадку вотуму недавер'я Ураду Старшыня Урада падае Прэзідэнту Рэспублікі заяву аб адстаўцы Урада.

Старшыня Урада Рэспублікі мае права ў любы час заявіць аб сваёй адстаўцы або адстаўцы Урада ў цэлым Прэзідэнту Рэспублікі. У гэтым выпадку Прэзідэнт уносіць адпаведныя прапановы на разгляд Сойма Рэспублікі.

Асобныя члены Урада могуць у любы час заявіць аб сваёй адстаўцы Старшыні Урада.

Артыкул 112. Члены Урада не могуць займаць іншыя пасады, займацца прадпрымальніцтвам.

Артыкул 113. Урад Рэспублікі Беларусь:

ажыццяўляе меры па забеспячэнню і абароне правоў і свабод грамадзян, ахове ўласнасці і грамадскага парадку, абароне інтарэсаў дзяржавы, нацыянальнай бяспекі і абараназдольнасці;

ажыццяўляе дзяржаўнае кіраванне эканамічным і сацыяльным развіццём;

распрацоўвае і ўносіць у Сойм Рэспублікі прапановы па асноўных напрамках унутрыпалітычнай і знешнепалітычнай дзейнасці Рэспублікі, праграмы эканамічнага і сацыяльнага развіцця Рэспублікі;

прадстаўляе на разгляд і зацвярджэнне Сойма бюджэт Рэспублікі;

ажыццяўляе кіраўніцтва ўсёй сістэмай органаў дзяржаўнага кіравання;

арганізуе кіраванне дзяржаўнымі прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі; забяспечвае рацыянальнае выкарыстанне і ахову прыродных рэсурсаў, ахову гісторыка-культурных каштоўнасцей;

прымае меры па ўмацаванню грашовай і крэдытнай сістэмы;

утварае ведамствы пры Урадзе Рэспублікі;

прымае меры па ажыццяўленню знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай дзейнасці і культурных сувязей з замежнымі дзяржавамі;

мае права адмяняць акты міністэрстваў, ведамстваў і мясцовых органаў дзяржаўнага кіравання Рэспублікі;

прыпыняе рашэнні мясцовых Саветаў у выпадку супярэчнасці іх заканадаўству з наступным вынясеннем рашэння на разгляд Сойма ці вышэйстаячага Савета;

вырашае іншыя пытанні дзяржаўнага кіравання.

Артыкул 114. У межах сваёй кампетэнцыі Урад Рэспублікі выдае пастановы, а Старшыня Урада — распараджэнні.

Артыкул 115. Кампетэнцыя Урада Рэспублікі Беларусь, парадак яго дзейнасці, адносіны Урада Рэспублікі з іншымі дзяржаўнымі органамі вызначаюцца Законам аб Урадзе Рэспублікі Беларусь.

ГЛАВА 6. СУД (ВАРЫЯНТ: СУДОВАЯ ЎЛАДА)

Артыкул 116. Судовая ўлада ў Рэспубліцы належыць толькі судам і дзейнічае незалежна ад заканадаўчай, выканаўчай улады, партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў.

Судовая ўлада мае сваім прызначэннем абарону правоў і свабод грамадзян, дзяржаўных і грамадскіх інтарэсаў, якія ахоўваюцца законам.

Артыкул 117. Судовая ўлада ажыццяўляецца агульнымі, гаспадарчымі і іншымі судамі, прадугледжанымі законамі Рэспублікі Беларусь.

Утварэнне надзвычайных судоў забараняецца.

Артыкул 118. Суддзі незалежныя і падпарадкоўваюцца толькі закону.

Якое-небудзь умяшанне ў дзейнасць суддзяў па выкананню правасуддзя недапушчальнае і цягне адказнасць па закону.

Артыкул 119. Суддзі выконваюць свае абавязкі бестэрмінова. Бестэрміноваму выбранню або назначэнню суддзяў павінен папярэднічаць перыяд знаходжання на пасадзе суддзі тэрмінам да дзесяці гадоў.

Суддзі не могуць займацца прадпрымальніцтвам, выконваць іншую аплачваемую работу, акрамя выкладчыцкай і навукова-даследчай, не звязанай з займаннем штатных пасад, атрымліваць грашовыя ўзнагароджанні, за выключэннем ганарараў за творы навукі, літаратуры і мастацтва.

Суддзі не могуць быць дэпутатамі, членамі палітычных партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія дамагаюцца палітычных мэт.

Артыкул 120. Суды ажыццяўляюць правасуддзе ў дакладнай адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь. Калі пры разглядзе канкрэтнай справы суд прыйдзе да вываду аб неадпаведнасці нарматыўнага акта Канстытуцыі Рэспублікі або іншаму закону, ён прымае рашэнне ў адпаведнасці з Канстытуцыяй і законам і ставіць ва ўстаноўленым парадку пытанне аб прызнанні дадзенага нарматыўнага акта неканстытуцыйным.

Артыкул 121. Справы ў судах разглядаюцца калегіяльна, а ў прадугледжаных законам выпадках — аднаасобна суддзямі.

У адпаведнасці з законам для разгляду асобных катэгорый спраў дзейнічае суд прысяжных.

Артыкул 122. Разбор спраў ва ўсіх судах адкрыты.

Слуханне спраў у закрытым судовым пасяджэнні дапускаецца толькі ў выпадках, устаноўленых законам, з выкананнем усіх правіл судаводства.

Пастановы судоў, а ў выпадках, прадугледжаных законам, іх рэзалютыўныя часткі абвяшчаюцца публічна.

Артыкул 123. Правасуддзе ажыццяўляецца на аснове спаборнасці і роўнасці бакоў у працэсе.

Артыкул 124. Бакі маюць права на абскарджанне рашэнняў, прыгавораў і іншых судовых пастаноў.

Артыкул 125. Права на прафесіянальную юрыдычную дапамогу прызнаецца на любой стадыі судаводства.

РАЗДЗЕЛ V. МЯСЦОВАЕ САМАКІРАВАННЕ

Артыкул 126. У сістэму мясцовага самакіравання ўваходзяць мясцовыя Саветы, управы і органы тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання. Мясцовае самакіраванне ажыццяўляецца таксама шляхам правядзення мясцовых рэферэндумаў, сходаў грамадзян і праз іншыя формы непасрэднай дэмакратыі.

Артыкул 127. Мясцовыя Саветы з'яўляюцца прадстаўнічымі органамі дзяржаўнай улады на тэрыторыі адпаведных адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак.

Мясцовыя Саветы выбіраюцца грамадзянамі тэрмінам на чатыры гады.

Артыкул 128. Мясцовыя Саветы ў межах сваёй кампетэнцыі вырашаюць пытанні мясцовага значэння зыходзячы з інтарэсаў грамадзян, якія пражываюць на іх тэрыторыі, праводзяць у жыццё рашэнні вышэйстаячых дзяржаўных органаў.

Артыкул 129. Асноўнай формай дзейнасці мясцовых Саветаў з'яўляюцца сесіі.

Мясцовыя Саветы на сесіях зацвярджаюць праграмы эканамічнага і сацыяльнага развіцця, мясцовы бюджэт і справаздачы аб іх выкананні; зацвярджаюць структуру мясцовых органаў выканаўчай улады, асігнаванні на іх утрыманне; ажыццяўляюць кантроль за дзейнасцю гэтых органаў; назначаюць мясцовыя рэферэндумы.

Артыкул 130. Органам выканаўчай улады на тэрыторыі адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі з'яўляецца ўправа.

Управа падсправаздачная адпаведнаму мясцоваму Савету і вышэйстаячай управе па пытаннях, якія ўваходзяць у іх веданне.

Артыкул 131. Старшыня ўправы выбіраецца грамадзянамі, якія пражываюць на тэрыторыі адпаведнай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі, на чатыры гады.

Старшыня ўправы ажыццяўляе кіраванне эканамічным і сацыяльным развіццём на адпаведнай тэрыторыі, згодна з законам назначае на пасады і вызваляе ад пасад работнікаў органаў выканаўчай улады і нясе адказнасць за іх дзейнасць.

Артыкул 132. Мясцовы Савет прымае рашэнні.

Рашэнні мясцовага Савета, прынятыя ў межах яго кампетэнцыі, абавязковыя для выканання мясцовымі органамі выканаўчай улады, ніжэйстаячымі Саветамі, органамі тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі незалежна ад іх падпарадкаванасці і форм уласнасці, грамадскімі аб'яднаннямі, а таксама службовымі асобамі і грамадзянамі.

Артыкул 133. Рашэнні мясцовых Саветаў, якія супярэчаць заканадаўству, адмяняюцца вышэйстаячым Саветам або Соймам Рэспублікі Беларусь.

Старшыня ўправы можа прыпыняць рашэнні ніжэйстаячых Саветаў у выпадку неадпаведнасці іх заканадаўству з наступным унясеннем прапановы аб адмене рашэння на разгляд вышэйстаячага Савета.

Артыкул 134. Старшыня ўправы ў межах сваіх паўнамоцтваў выдае распараджэнні, абавязковыя для выканання мясцовымі органамі выканаўчай улады, ніжэйстаячымі Саветамі, органамі тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, прадпрыемствамі, установамі і арганізацыямі незалежна ад іх падпарадкаванасці і форм уласнасці, грамадскімі аб'яднаннямі, а таксама службовымі асобамі і грамадзянамі.

Артыкул 135. Распараджэнні старшыні ўправы ў выпадку неадпаведнасці іх заканадаўству адмяняюцца адпаведным або вышэйстаячымі мясцовымі Саветамі, старшынямі вышэйстаячых упраў, а таксама Урадам.

Артыкул 136. Рашэнні мясцовых Саветаў і распараджэнні старшынь упраў, якія абмяжоўваюць або іншым чынам парушаюць правы і свабоды грамадзян, могуць быць абскарджаны ў суд.

Артыкул 137. Старшыня ўправы ў выпадку ўчынення злачынства, сістэматычнага або яўнага парушэння заканадаўства, сістэматычнага невыканання сваіх абавязкаў можа быць зняты з пасады рашэннем адпаведнага Савета, прынятым большасцю не менш дзвюх трацей ад агульнай колькасці дэпутатаў, або Урадам Рэспублікі Беларусь, а пры немагчымасці выканання ім сваіх абавязкаў па стану здароўя можа быць датэрмінова вызвалены рашэннем мясцовага Савета.

Артыкул 138. У выпадку сістэматычнага і яўнага невыканання мясцовым Саветам патрабаванняў заканадаўства Савет можа быць распушчаны Соймам Рэспублікі Беларусь. Іншыя падставы датэрміновага спынення паўнамоцтваў мясцовага Савета вызначаюцца законам.

Артыкул 139. Кампетэнцыя і парадак дзейнасці мясцовых Саветаў, упраў і органаў тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, а таксама асаблівасці арганізацыі і дзейнасці мясцовых дзяржаўных органаў першаснага тэрытарыяльнага ўзроўню вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ VI. АБАРОНА І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ БЯСПЕКА

Артыкул 140. У мэтах абароны дзяржаўнага суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці Рэспублікі Беларусь ствараюцца Узброеныя Сілы Рэспублікі.

Ваенная дактрына, структура і арганізацыя Узброеных Сіл Рэспублікі вызначаюцца Соймам.

Артыкул 141. Камандаванне Узброенымі Сіламі Рэспублікі ажыццяўляе Міністр абароны Рэспублікі. З моманту аб'яўлення ваеннага становішча камандаванне Узброенымі Сіламі пераходзіць да Старшыні Урада Рэспублікі.

Артыкул 142. Ваеннаслужачыя абавязковай службы не могуць займаць выбарную або назначаемую грамадзянскую дзяржаўную пасаду і ўдзельнічаць у дзейнасці палітычных партый.

Артыкул 143. Забеспячэнне асабістай і абарону грамадскай бяспекі, ахову грамадскага парадку ажыццяўляюць міліцыя і іншыя органы ўнутраных спраў.

Дзяржаўная бяспека забяспечваецца органамі бяспекі Рэспублікі, якія знаходзяцца ў непасрэдным падпарадкаванні Сойма Рэспублікі.

Артыкул 144. У мэтах разгляду пытанняў унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі, якія адносяцца да забеспячэння яе бяспекі, падрыхтоўкі адпаведных рашэнняў пры Прэзідэнце ствараецца Савет Нацыянальнай Бяспекі Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ VII. ПРАКУРАТУРА

Артыкул 145. Нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем на тэрыторыі Рэспублікі законаў рэспубліканскімі і мясцовымі органамі дзяржаўнага кіравання, мясцовымі Саветамі, прадпрыемствамі, арганізацыямі і ўстановамі, грамадскімі аб'яднаннямі, службовымі асобамі і грамадзянамі ўскладаецца на Пракурора Рэспублікі і падначаленых яму пракурораў.

Пракуратура ажыццяўляе нагляд за расследаваннем крымінальных спраў. Пракурор Рэспублікі і падначаленыя яму пракуроры падтрымліваюць дзяржаўнае абвінавачанне ў судзе, ажыццяўляюць нагляд за законнасцю і выкананнем судовых рашэнняў па грамадзянскіх, крымінальных і адміністрацыйных справах.

Артыкул 146. Адзіную і цэнтралізаваную сістэму органаў пракуратуры ўзначальвае Пракурор Рэспублікі Беларусь, які выбіраецца Соймам Рэспублікі тэрмінам на дзесяць гадоў.

Ніжэйстаячыя пракуроры назначаюцца Пракурорам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 147. Пракурор Рэспублікі і ніжэйстаячыя пракуроры незалежныя ў ажыццяўленні сваіх паўнамоцтваў і кіруюцца толькі законам. У сваёй дзейнасці Пракурор Рэспублікі падсправаздачны Сойму Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 148. Пракуроры не могуць быць дэпутатамі, членамі палітычных партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія дамагаюцца палітычных мэт.

Артыкул 149. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці органаў пракуратуры вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ VIII. КАНСТЫТУЦЫЙНЫ СУД

Артыкул 150. Канстытуцыйны кантроль у Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца Канстытуцыйным Судом.

Артыкул 151. Канстытуцыйны Суд складаецца са Старшыні, намесніка Старшыні, дзевяці суддзяў Канстытуцыйнага Суда, якія выбіраюцца Соймам Рэспублікі Беларусь з ліку кваліфікаваных спецыялістаў у галіне права бестэрмінова.

Асобы, выбраныя ў Канстытуцыйны Суд, не маюць права займацца іншай службовай, вытворчай і прадпрымальніцкай дзейнасцю, акрамя выкладчыцкай і навукова-даследчай работы, не звязанай з займаннем штатных пасад. Яны не могуць быць членамі палітычных партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія дамагаюцца палітычных мэт, удзельнічаць у палітычных акцыях.

Асобы, выбраныя ў Канстытуцыйны Суд, не маюць права ў любы час падаць у адстаўку.

Артыкул 152. Канстытуцыйны Суд Рэспублікі па сваёй ініцыятыве, а таксама па прапановах Прэзідэнта Рэспублікі, Старшыні Сойма Рэспублікі, пастаянных камісій Сойма Рэспублікі, не менш 25 дэпутатаў Сойма, Урада Рэспублікі, Вярхоўнага Суда Рэспублікі, Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі, Пракурора Рэспублікі дае заключэнні:

аб адпаведнасці законаў, міжнародных дагаворных і іншых абавязацельстваў Рэспублікі Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь;

аб адпаведнасці прававых актаў міждзяржаўных утварэнняў, у якія ўваходзіць Рэспубліка Беларусь, указаў Прэзідэнта Рэспублікі, пастаноў Урада Рэспублікі, а таксама актаў Вярхоўнага Суда Рэспублікі, Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі, Пракурора Рэспублікі, якія маюць нарматыўны характар, Канстытуцыі, законам і міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь.

Канстытуцыйны Суд Рэспублікі мае права паводле свайго меркавання разгледзець пытанне аб адпаведнасці нарматыўных актаў любога іншага органа дзяржаўнай улады і кіравання, грамадскага аб'яднання Канстытуцыі і законам Рэспублікі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь

Артыкул 153. Прыняцце Канстытуцыйным Судом Рэспублікі заключэння аб неадпаведнасці закона Рэспублікі, міжнароднага ці іншага яе абавязацельства, а таксама прававога акта міждзяржаўнага ўтварэння, у якое ўваходзіць Рэспубліка, або асобных іх палажэнняў Канстытуцыі Рэспублікі або міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, прыпыняе дзеянне адпаведнага акта ў цэлым ці ў пэўнай яго частцы.

Сойм Рэспублікі Беларусь у двухмесячны тэрмін разглядае прадстаўленае яму заключэнне па сутнасці і прымае адпаведнае рашэнне. Калі Сойм Рэспублікі адхіліць заключэнне, Канстытуцыйны Суд мае права аб'явіць прызнаныя ім супярэчачымі Канстытуцыі Рэспублікі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, закон, міжнароднае абавязацельства або прававы акт міждзяржаўнага ўтварэння, у якое ўваходзіць Рэспубліка, не маючымі юрыдычнай сілы ў цэлым ці ў пэўнай іх частцы з моманту прыняцця заключэння, якім прыпыняецца дзеянне неканстытуцыйнага акта.

Артыкул 154. Закон або міжнароднае дагаворнае або іншае абавязацельства Рэспублікі, прызнаныя Канстытуцыйным Судом неканстытуцыйнымі з прычыны парушэння імі правоў і свабод чалавека, лічацца не маючымі юрыдычнай сілы ў цэлым ці ў пэўнай іх частцы з моманту прыняцця адпаведнага акта.

Іншыя нарматыўныя акты дзяржаўных органаў і грамадскіх аб'яднанняў ці іх асобныя палажэнні, прызнаныя Канстытуцыйным Судом неадпаведнымі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, законам Рэспублікі або міжнародна-прававым актам, лічацца страціўшымі сілу з моманту прыняцця заключэння Канстытуцыйным Судом.

Артыкул 155. Канстытуцыйны Суд мае права ўносіць прапановы ў Сойм Рэспублікі Беларусь аб неабходнасці змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Рэспублікі, а таксама аб прыняцці і змяненні законаў Рэспублікі.

Артыкул 156. Канстытуцыйны Суд Рэспублікі пры выкананні сваіх функцый кіруецца толькі Канстытуцыяй, законамі, якія адпавядаюць ёй, і ратыфікаванымі Рэспублікай Беларусь міжнародна-прававымі актамі.

Прамое ці ўскоснае ўздзеянне на Канстытуцыйны Суд або яго членаў, звязанае з дзейнасцю па ажыццяўленню канстытуцыйнага кантролю, недапушчальнае і праследуецца па закону.

Артыкул 157. Выкананне заключэнняў Канстытуцыйнага Суда гарантуецца Канстытуцыяй і прынятымі на яе аснове законамі.

Заключэнне Канстытуцыйнага Суда канчатковае, абскарджанню і апратэставанню не падлягае.

Артыкул 158. Асобы, выбраныя ў Канстытуцыйны Суд Рэспублікі, не могуць быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, арыштаваны, іншым спосабам пазбаўлены асабістай свабоды без згоды Сойма Рэспублікі Беларусь, акрамя затрымання на месцы ўчынення злачынства. Пастанова па гэтаму пытанню лічыцца прынятай, калі за яе прагаласавала не менш 107 дэпутатаў Сойма.

Артыкул 159. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці Канстытуцыйнага Суда вызначаюцца Законам аб Канстытуцыйным Судзе Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ IX. ФІНАНСЫ І БЮДЖЭТ

Артыкул 160. Рэспубліка Беларусь мае ўласную фінансавую і грашова-крэдытную сістэмы.

Рэспубліка можа заключаць пагадненні з іншымі дзяржавамі аб аб'яднанні фінансавых і грашова-крэдытных сістэм, а таксама ўстанаўленні адзінай грашовай адзінкі. У выпадку заключэння такога пагаднення Рэспубліка ўдзельнічае ў кантролі за дзейнасцю сумесных фінансавых і банкаўскіх органаў.

У банкаўскую сістэму Рэспублікі Беларусь уваходзяць Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь і камерцыйныя банкі.

Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь з'яўляецца цэнтральным банкам Рэспублікі і падсправаздачны Сойму. Нацыянальны банк сумесна з Урадам Рэспублікі распрацоўвае і прадстаўляе Сойму асноўныя напрамкі фінансавай і грашова-крэдытнай палітыкі.

Артыкул 161. Даходы бюджэту Рэспублікі фарміруюцца за кошт устанаўліваемых законам падаткаў, пошлін, іншых абавязковых плацяжоў, даходаў ад дзяржаўнай маёмасці, а таксама іншых паступленняў.

Дзяржаўныя расходы ажыццяўляюцца за кошт бюджэту Рэспублікі ў адпаведнасці з яго расходнай часткай.

Артыкул 162. Бюджэт Рэспублікі прымаецца Соймам не пазней чым за месяц да пачатку фінансавага года.

У выпадку непрыняцця Соймам бюджэту Рэспублікі на чарговы год Урад мае права рабіць расходы ў адпаведнасці з бюджэтам на папярэдні год, калі Сойм не ўстановіць іншы парадак расходавання бюджэту ў цэлым або яго асобных артыкулаў.

Артыкул 163. Адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі Рэспублікі Беларусь маюць свае бюджэты. Парадак складання, зацвярджэння і выканання мясцовых бюджэтаў устанаўліваецца законам.

Артыкул 164. Справаздачу аб выкананні бюджэту Рэспублікі Урад прадстаўляе на разгляд Сойма Рэспублікі не пазней трох месяцаў пасля заканчэння справаздачнага фінансавага года.

Сойм разглядае справаздачу і прымае рашэнне па справаздачы не пазней пяці месяцаў пасля заканчэння справаздачнага фінансавага года.

Сойм разглядае справаздачу і прымае рашэнне па справаздачы не пазней пяці месяцаў пасля заканчэння справаздачнага фінансавага года.

Справаздача аб выкананні бюджэту Рэспублікі публікуецца.

Артыкул 165. Рашэнні, якія цягнуць павелічэнне бюджэтных расходаў або скарачэнне бюджэтных даходаў, прымаюцца Соймам, Урадам і мясцовымі Саветамі ў адпаведнасці з іх кампетэнцыяй. Рашэнні, якія цягнуць перавышэнне гранічнага размеру дэфіцыту бюджэту Рэспублікі, могуць быць прыняты толькі Соймам.

Артыкул 166. Рашэнні аб дзяржаўных пазыках, прыцягненні замежных крэдытаў і іншых фінансавых абавязацельствах Рэспублікі Беларусь, прадастаўленні бязвыплатнай дапамогі іншым дзяржавам прымаюцца Урадам Рэспублікі Беларусь па ўзгадненню з Нацыянальным банкам Рэспублікі Беларусь у рамках агульнага ліміту дзяржаўнага доўгу, зацверджанага Соймам Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ X. ДЗЕЯННЕ КАНСТЫТУЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ І ПАРАДАК ЯЕ ЗМЯНЕННЯ

Артыкул 167. Законы і іншыя акты дзяржаўных органаў Рэспублікі Беларусь выдаюцца на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі.

У выпадку разыходжання Канстытуцыі Рэспублікі і закона Рэспублікі дзейнічае Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 168. Пытанне аб змяненні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь разглядаецца Соймам Рэспублікі па ініцыятыве не менш 150 тысяч грамадзян Рэспублікі, якія валодаюць выбарчым правам; не менш 15 дэпутатаў Сойма Рэспублікі; Прэзідэнта Рэспублікі; Урада Рэспублікі.

Артыкул 169. Закон аб змяненні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь можа быць прыняты пасля двух абмеркаванняў і адабрэнняў Соймам Рэспублікі з прамежкам не менш трох месяцаў.

Змяненні ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь не робяцца ў перыяд надзвычайнага становішча, а таксама ў апошнія шэсць месяцаў паўнамоцтваў Сойма Рэспублікі.

Артыкул 170. Закон аб змяненні Канстытуцыі Рэспублікі лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала не менш 107 дэпутатаў Сойма Рэспублікі.

ЗМЕСТ

РОЗГАЛАС

АЛІМПІЙСКІЯ МЕДАЛІ ЎЦАЛЕЛІ

«Сусветную славу здабылі сабе беларускія спартсмены на XXV летніх Алімпійскіх гульнях, — гаворыцца ў распаўсюджанай 21 жніўня заяве выканкома Нацыянальнага алімпійскага камітэта Беларусі. — Заваявана 27 медалёў, з іх — 17 залатых! А чалавек, які на адной Алімпіядзе заваяваў шэсць вышэйшых узнагарод, як легенда ўвойдзе ў гісторыю сусветнага спартыўнага супольніцтва. Гэта гімнаст Віталь Шчэрба». Аднак, як сказана ў заяве, нехта з атрафіраваным сумленнем зрабіў спробу прынізіць талент спартсмена, надламаць яго псіхалагічна: абрабавана кватэра Шчэрбы. Толькі дзякуючы шчасліваму выпадку ўцалелі алімпійскія медалі Віталя. Гэтак жа былі зняважаны раней алімпійскія чэмпіёнкі Марына Лобач і Ірына Шылава.

«Уся спартыўная грамадскасць Беларусі абурана кашчунскімі дзеяннямі нягоднікаў. Яны паквапіліся не на грошы, яны працягнулі брудныя рукі да самага святога ў спорце — алімпійскіх ідэалаў, падкрэслена ў заяве. — Мы заклікаем праваахоўныя органы прыкласці максімум намаганняў па раскрыццю злачынстваў, а ўсіх сумленных людзей, каму неабыякава нацыянальная гордасць, аказаць усебаковую дапамогу міліцыі».

Выканком НАК Беларусі звярнуўся таксама да дзяржаўных структур, грамадскіх арганізацый, грамадзян краіны падтрымліваць спартсменаў, садзейнічаць росту іх прафесіянальнага майстэрства. абараняць ад замахаў на гонар і годнасць.

БЕЛІНФАРМ.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

Назіральнікі адзначаюць, што ў рэспубліках былога СССР існуе пагроза нацыяналізму фашысцкага тыпу. Гэта абумоўлена двума фактарамі: рускія, якія жывуць у рэспубліках, і пагаршэнне эканамічнай сітуацыі. Трывожаць выбары ў органы ўлады ў Эстоніі, якія назначаны на 20 верасня. Рускія, якія складаюць трэць насельніцтва рэспублікі, будуць пазбаўлены права голасу.

У Турцыі спыніліся баявыя сутыкненні, якія працягваліся два дні паміж сіламі бяспекі і курдскімі сепаратыстамі.

Армянскія ўзброеныя сілы збілі над тэрыторыяй Нагорнага Карабаха азербайджанскі бамбардзіроўшчык.

У Кабуле працягваюцца перастрэлкі атрадаў маджахедаў, вядзецца ракетны абстрэл горада.

РАДЫЁ ІЗРАІЛЯ

У Ізраіль прамым рэйсам з Ташкента прыбылі 220 новых рэпатрыянтаў з Грузіі і Узбекістана. Адбылася цырымонія сустрэчы. Чакаецца прыбыццё вялікай групы яўрэяў з Сараева.

Ізраільскаму рускамоўнаму рэлігійна-асветніцкаму часопісу «Алеф» споўнілася 10 гадоў. Ён вытрымаў выпрабаванне часам, карыстаецца папулярнасцю ў прыехаўшых з СССР. Пры часопісе існуе літаратурнае аб'яднанне.

«БІ-БІ-СІ»

Новы прэм'ер-міністр Польшчы Ханна Сухоцкая, якая гарыць жаданнем працягваць эканамічныя рэформы, паставіла галоўнай мэтай урада масавую прыватызацыю. Палякі мяркуюць пазбегнуць памылак Чэха-Славакіі, дзе ўсім жадаючым прадаюцца мільёны талонаў, якія можна абмяняць на акцыі прыватных кампаній. Палякі ж сцвярджаюць, што іх варыянт мае перавагі: ім не прыйдзецца абменьваць свае талоны на акцыі кампаній — яны будуць набываць акцыі ў 20 фондах, якімі кіруюць заходнія банкі і фірмы. Прычым акцыі будуць прадавацца толькі праз некалькі гадоў і тых прадпрыемстваў, якія праявілі ва ўмовах рынку сваю жыццяздольнасць.

Швецыя заявіла рашучы пратэст Расіі ў сувязі са знойдзенымі ў консульстве ў Санкт-Пецярбургу падслухоўваючымі прыборамі. Яны былі знойдзены на гэтым тыдні ў ходзе работ па аднаўленню інтэр'ера. На прэс-канферэнцыі ў Стакгольме было заяўлена, што Расія як правапераемніца СССР нясе адказнасць за гэты прэцэдэнт, які не спрыяе ўсталяванню добрых адносін паміж дзвюма краінамі.

РАДЫЁ «СВАБОДА»

Міністэрству ўнутраных спраў Грузіі даручана рашуча прыпыніць рабаванне магазінаў у Сухумі, якімі ў апошні час захапілася мясцовае насельніцтва. Урад Абхазіі не функцыяніруе, замест яго створаны камітэт па вырашэнню эканамічных і сацыяльных праблем. Ім кіруе першы намеснік прэм'ера ўрада Грузіі. Сухумскае тэлебачанне аднавіла работу. Першымі выступілі грузінскія дэпутаты абхазскага парламента.

Учора ўвечары цэнтр Сараева быў абстраляны мінамі, у выніку чаго пашкоджаны казармы, у якіх размяшчаюцца ўкраінскія ваеннаслужачыя, што ўваходзяць у склад міратворчых войск ААН.

Улады Ірака заявілі, што выступаюць супраць спроб ЗША і заходніх краін забараніць яго баявым самалётам палёты над паўднёвай часткай краіны. Ірак назваў гэту забарону сіяніцка-імперыялістычнай змовай.

ЗША і Германія пачалі тэрміновую дастаўку самалётамі харчовай дапамогі Самалі, дзе пануюць голад і разруха.

Экіпаж расійскага рыбалавецкага карабля «Акадэмія Кніповіч» доўгі час знаходзіцца ў порце сталіцы Фіджы, бо не мае магчымасці пакінуць яго. Запасы харчавання скончыліся, а грошай у экіпажа няма. І таму 56 маракоў жывуць за кошт дапамогі, якую аказвае ім мясцовы саюз маракоў. Пасольства Расіі ў Аўстраліі не мае сродкаў, каб выратаваць суайчыннікаў.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ ● РАДЫЁПЕРАХВАТ

БЕЛАПАНАРАМА

● Адбылася сустрэча кіраўніцтва Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады з дэлегацыяй прафсаюзаў Даніі на чале з Георгам Лемке. На пытанне, чаму большасць датчан у час рэферэндуму ў гэтай краіне выказаліся супраць уваходу іх радзімы ў аб'яднаную Еўропу, госці беларускіх сацыял-дэмакратаў адказалі: «Яны апасаюцца, што Данія ў гэтым выпадку пападзе пад уплыў моцнага суседа — ФРГ — і згубіць частку свайго суверэнітэту».

● Як паведаміў гродзенскі штотыднёвік «Молодежный курьер», група шведскіх фермераў наведала вёску Маркаўшчына Воранаўскага раёна, каб... пераняць вопыт. Аказваецца, сям'я мясцовага фермера А. Дарняка атрымлівае на ўмоўную плошчу сельгасугоддзяў больш мяса, чым фермерскія гаспадаркі Швецыі.

ДЗЕ ГРОШЫ— ТАМ І ЗЛАЧЫНСТВА

ГРОДНА. Роўна год назад пры гарадскім упраўленні ўнутраных спраў створана спецыяльнае аддзяленне па ахове Цэнтральнага рынку.

Гродзенскі рэчавы рынак, без перабольшвання, добра вядомы ва ўсіх рэгіёнах былога Саюза: за параўнальна невялікую плату тут можна набыць любы тавар — ад звычайных іголак ці кавалка мыла да каляровых металаў і нават грузавых аўтамабіляў. Гэта і прываблівае пакупнікоў, якіх збіраецца тут, на невялікім участку, часам да 50 тысяч чалавек.

Прылеглыя вуліцы, двары дамоў забітыя асабістым аўтатранспартам, гандаль вядзецца таксама вакол агароджы, набліжаецца да чыгуначнага палатна, захоплівае тэрыторыю нават... могілак. Увечары ўся тэрыторыя падобная на звалку.

Але размова зараз не пра гэта. Людзі наведваюць «барахолку» вядома ж, з тугімі кашалькамі. Вось тут і пачынаецца работа для міліцыі. Намеснік начальніка аддзялення міліцыі па ахове Цэнтральнага рынку горада маёр Васіль Кот расказвае, што становішча на «таўкучцы» вельмі складанае. Супрацоўнікі аддзялення маюць звесткі, што сюды наведваюцца на ўласным транспарце цэлыя злачынныя групы з Мінска, Слуцка, Оршы.

Між тым, у большасці выпадкаў злачынцам патураюць самі гандляры. Імкнучыся заняць лепшае месца, яны прыходзяць сюды яшчэ з ночы, раскладваюць рэчы, спяць на іх. Вось тут і дзейнічаюць зладзеі. Сёлета на тэрыторыі рынку гучалі ўжо і стрэлы. Міліцыя прымяніла зброю, каб спыніць бойку, якая ўзнікла паміж гродзенцамі і прадстаўнікамі каўказскай нацыянальнасці. За сем месяцаў гэтага года тут зарэгістраваны 61 злачынства. Для горада гэта вельмі многа. Да крымінальнай адказнасці прыцягнуты 61 чалавек, якія здзейснілі ў асноўным крадзяжы асабістай маёмасці.

Алег ДУК.

ШАХМАТЫ

Пад рэдакцыяй майстра спорту У. СЫЧОВА.

ДРУГІ КВАРТАЛЬНЫ КОНКУРС РАШЭННЯЎ

Заданне № 7.

Я. Дзвізаў (Жлобін), **Л. Тамкоў** (Гомель).

Белыя: Крe6, Лf1, Лg1, Кh7, п. g3 (5).
Чорныя: Крa4, Фa8, Сb2, Кb8, Кg8, п. f3 (6).
Выйгрыш.

Заданне № 8.

І. Бондар (Ганцавічы).

Белыя: Крh8, Лb2, Лb6, Сc5 (4).
Чорныя: Крd8, Лe5, Сe1, Кc1, пп: a2, a7, d7, g6, h7 (9).
Выйгрыш.

ФЕСТЫВАЛЬ КАМПАЗІЦЫІ

У жнівеньскія дні ў міжнародным маладзёжным цэнтры «Юнацтва» паблізу Мінска адбыўся першы міжнародны фестываль шахматных кампазітараў і рашальнікаў.

Фестываль праводзіўся з мэтай больш шырокай папулярызацыі лепшых твораў, вызначэння мацнейшых рашальнікаў. У праграме было многа мерапрыемстваў — арыгінальныя і тэматычныя конкурсы складання, спаборніцтвы па рашэнню задач і эцюдаў, бліц-турнір па шахматах, аўкцыён, конкурс гумарэсак.

Цікавымі былі выступленні вопытных кампазітараў. Так, А. Івунін з далёкага Урала пазнаёміў удзельнікаў фестывалю з творчасцю І. Крыхелі, а рэдактар шахматнага аддзела часопіса «Шахматный вестник» А. Кузняцоў расказаў аб праблемах шахматнай кампазіцыі. Галоўны суддзя фестывалю У. Сычоў (вядучы шахматнага аддзела «Звязды») далажыў аб выніках каманднага першынства краін Садружнасці.

Удзел у фестывалі прымалі і беларускія шахматныя кампазітары і рашальнікі: М. Агейка, І. Бондар, У. Барташ, В. Жыбуль, Ю. Муйвід, А. Стаўскі, М. Сігневіч, У. Сычоў і С. Цырульнік, якія паказалі добрыя вынікі.

Найлепшы вынік на фестывалі паказаў удзельнік з Чэлябінска Юрый Гарбаценка.

Удала прайшоў і аўкцыён па продажу шахматнай літаратуры. Больш падрабязна аб фестывалі будзе расказана ў спецбрашуры.

У заключэнне пазнаёмцеся з творам беларускага ўдзельніка фестывалю, які атрымаў адзін з прызоў.

І. Бондар.

Белыя: Крh4, Сg8, Кf7, Кh8, п. e6 (5).
Чорныя: Крg7, Кa1, п. h3 (3).
Выйгрыш.
Чакаем вашых адказаў.

РАДЫЁ ФАКТ

Савет Міністраў і Нацыянальны банк рэспублікі прынялі рашэнне выдзеліць дадаткова 16 мільярдаў рублёў Белаграпрамбанку і іншым камерцыйным банкам для крэдытавання затрат на правядзенне ўборачных работ, нарыхтоўкі і перапрацоўкі сельгаспрадукцыі. Гэтыя сродкі выдзелены на тэрмін да шасці месяцаў з выплатай 20 працэнтаў гадавых.

***

Савет Міністраў падтрымаў прапанову Мінэнерга па ўступленню нашай рэспублікі ў Сусветны энергетычны савет. Створаны нацыянальны камітэт. Кіраваць яго дзейнасцю будзе міністр энергетыкі Беларусі Герасімаў.

***

Распараджэннем беларускага ўрада ў 35 разоў павялічаны размер штрафаў за неэфектыўнае выкарыстанне дэфіцытных сёння чыгуначных вагонаў і кантэйнераў. Такім чынам, не ўмееш працаваць — плаці.

***

Узмоцнены мытны кантроль на літоўскай граніцы. Новыя правілы патрабуюць увозіць у Літву і вывозіць з яе рэчы, валюту, каштоўныя паперы толькі праз мытныя пасты. Уведзены абмежаванні і на ўвоз некаторых тавараў як з краін СНД, так і з Захаду. Без пошліны цяпер можна ўвезці літр спірту або гарэлкі, два літры віна і шампанскага. Замежную валюту ў Літву можна ўвозіць без абмежаванняў.

***

Латвія, Літва і Эстонія афіцыйна звярнуліся ў ААН з просьбай паставіць на чарговай сесіі Генеральнай Асамблеі пытанне аб вывадзе з іх тэрыторыі войск былога СССР.

***

Народны рух Украіны пачаў збор подпісаў для правядзення рэферэндуму аб роспуску Вярхоўнага Савета і правядзенні новых выбараў. Неабходна сабраць не менш як тры мільёны подпісаў.

***

З 1 верасня на 50 працэнтаў павялічваюцца размеры дзеючых тарыфных ставак і акладаў работнікам адукацыі і культуры, іншых бюджэтных сфер Расіі. Адзіная тарыфная сетка складаецца з 18 разрадаў.

***

З 1 кастрычніка плата за абслугоўванне ў беларускіх гасцініцах, на турыстычных базах, у матэлях і кемпінгах будзе брацца з замежных грамадзян толькі ў свабодна канверсуемай валюце. Можна аплаціць і ў рублях. але па камерцыйнаму абменнаму курсу, што ўстанаўліваецца Нацыянальным банкам Беларусі.

***

За першыя шэсць месяцаў гэтага года ў атмасферу Беларусі выкінута шкодных рэчываў на 23 працэнты менш, чым за адпаведны перыяд мінулага года. Такую інфармацыю прадаставіў «Радыёфакту» Дзяржкамстат рэспублікі. Праўда, паляпшэнне экалагічнай сітуацыі звязана не столькі з удасканаленнем тэхналогіі, колькі з тым, што многія вытворчасці сёння спынены. Статыстыка паказвае, што 14 працэнтаў атмасфернага «бруду» ў рэспубліцы дае Наваполацк, за ім беларуская сталіца — 10 працэнтаў, 8 працэнтаў прыпадае на долю Магілёва.

ЖЫХАРЫ БЕЛАРУСІ ЭВАКУІРАВАНЫ З НОВАГА АФОНА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

мі аб бесперашкодным вывазе з зоны канфлікту грамадзян, што знаходзіліся там на адпачынку. Акрамя трох расіян, якія загінулі ў выніку пападання ракеты ў пансіянат, аб чым паведамлялася раней, афіцыяльнай інфармацыі аб іншых ахвярах сярод адпачываўшых няма.

Атрымаць аператыўную інфармацыю аб ходзе эвакуацыі і паведаміць аб сваяках і блізкіх, якія знаходзіліся на адпачынку ў раёнах Абхазіі, што трапілі ў зону канфлікту, і не далі аб сабе знаць, можна па тэлефонах рэспубліканскага штаба ГА ў Мінску: 27-65-33, 27-50-49, 20-46-30 (кругласутачна) і прадстаўніка ГА Беларусі ў Сочы: 92-22-81, 92-73-87.

БЕЛІНФАРМ.

ДЛЯ ІХ — І НАША БЯДА НЕ ЧУЖАЯ

Да Чарнобыльскай бяды мы ўжо настолькі прывыклі, што ад размоў аб ёй нават адмахваемся: надакучыла, бо за столькі гадоў мала што змянілася ў нашым становішчы.

Такія адносіны ў нас і да заходняй дапамогі: і не надакучыла ім дапамагаць, няўжо не ведаюць, што амаль уся яна правальваецца, як у багну?

Таму, калі яшчэ з паўгода назад я даведалася ад Ларысы Урбан (Верас), намесніцы дырэктара беларускай рэдакцыі радыё «Свабода», што нямецкі бізнесмен В. Лангенбан збіраецца 21 жніўня (так, тэрмін быў прызначаны загадзя і з нямецкай пунктуальнасцю выкананы) уручыць чэк на 25.000 марак нашаму дзіцячаму гематалагічнаму цэнтру ў асобе вядомага ўрача Вольгі Алейнікавай, я аднеслася да гэтага даволі скептычна. Каго сёння гэтай акцыяй здзівіш? І чаму ён вырашыў дапамагчы?

Адказ я атрымала ўжо падчас яго выступлення. Асабліва запомнілася адна фраза В. Лангенбана: «Аказваць дапамогу —гэта справа, якая датычыць усіх, хто жыве ў дастатку».

Чаму ж яны дапамагаюць нам? У чым тут справа? У асабістых рысах характару чалавека? Альбо ў нечым іншым?

— Гэта пытанне свабоды чалавека, — адказаў В. Лангенбан.—Мець гэтую свабоду — значыць вырашаць, што і як рабіць. Шкада, што ў былым Саюзе склаліся такія ўражанні пра заходніх бізнесменаў. Мы ўсе члены адной чалавечай сям'і, і таму павінны дапамагаць адзін аднаму.

Што ўразіла В. Лангенбана падчас наведвання дзіцячага цэнтра? «Мы ўбачылі надта жахлівыя рэчы, якія вымагаюць далейшага разважання над імі. І падмацавання іх канкрэтнай дапамогай там, дзе яна абсалютна неабходна».

На здымку М. АМЕЛЬЧАНКІ, у цэнтры, спадар В. ЛАНГЕНБАН.

Галіна АЙЗЕНШТАТ.
(Агенцтва «Свободные новости»—Белфакс).

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ГАЛОДНЫЯ ПЕЎНІ— НЕБЯСПЕКА

Пакляваў сваю гаспадыню на дачы, паблізу Тальяці, галодны певень. Праз некаторы час жанчына адчула недамаганне, але не надала гэтаму ўвагі. І толькі калі стала зусім дрэнна, звярнулася да ўрачоў. Дзякуючы экстранным мерам жанчына была выратавана. Аказалася, певень «узнагародзіў» яе слупняком. У Тальяці, як і ў многіх іншых гарадах, у сённяшні цяжкі час многія трымаюць курэй, у тым ліку і на балконах у клетках. У самы час, відаць, міністэрства аховы здароўя папярэджвае: галодныя пеўні — небяспечныя для вашага жыцця.

ГЭТА МЫ НЕ ПРАХОДЗІЛІ...

Беспрэцэдэнтную ў гісторыі Палтаўскага медыцынскага стаматалагічнага інстытута «аперацыю» па выдаленню адразу сямі зубоў без папярэдняга абязбольвання правёў адзін з абітурыентаў гэтай навучальнай установы. Ён завабіў у бліжэйшую лесапаласу нейкага старога на добрым падпітку і, нягледзячы на бурныя пратэсты збянтэжанага «пацыента», умомант пазбавіў яго звычайнымі пласкагубцамі ледзь не палавіны ўсіх зубоў, якія яшчэ заставаліся. Як сцвярджаюць супрацоўнікі палтаўскай міліцыі, што затрымалі «дантыста», у іх багатай крымінальнай практыцы такі выпадак сустрэўся ўпершыню.

АБАВЯЗКОВАЯ РЭГІСТРАЦЫЯ... ФУТРАЎ

Напэўна, ніколі яшчэ ў цэнтры італьянскай сталіцы не збіралася адначасова столькі ўладальнікаў дарагіх футраў, як сёлетнім летам. Справа ў тым, што, па рашэнню італьянскага ўрада, уладальнікі футра рэдкіх жывёл абавязаны ў найкарацейшы тэрмін прадаставіць у міністэрства па ахове навакольнага асяроддзя дэкларацыі і дакументы, якія пацвердзілі б законнасць сваіх дарагіх набыткаў. У выніку перапісу футраў дзяржава мае намер атрымаць звесткі аб іх колькасці ў краіне. Гэта, як мяркуецца, дапаможа лепш змагацца з кантрабандным гандлем футрам рэдкіх жывёл — белых мядзведзяў, леапардаў, пантэр. Акрамя таго, аднačасова ў Італіі праводзіцца рэгістрацыя малпаў, кракадзілаў, змей і папугаяў, якія жывуць у кватэрах.

СМЕХАТЭРАПІЯ

У ЛАБАРАТОРЫЯХ ВУЧОНЫХ

Гарэлка — атрута! Так абвясціў у размове з нашым уласным карэспандэнтам член-карэспандэнт Н. Я. Пралівайка. Да гэтага смелага выніку вынаходнік прыйшоў пасля шэрагу эксперыментаў, праведзеных на самім сабе. Поспехаў вам, рыцары навукі!

ПРАМЫСЛОВЫ ВЕСНІК

Урупінская швейная фабрыка «Моды Парыжа», выконваючы ўказ па барацьбе з парнаграфіяй і адгукаючыся на заклікі некаторых сродкаў масавай інфармацыі, асвоіла выпуск адпаведных вырабаў для прыкрыцця бюстаў двойчы Героя перабудоўчай працы. Пашыў робіцца з матэрыялу заказчыка.

Анекдот

Начальнік аддзела забеспячэння Зюкін пасля ўчарашняй п'янкі расказваў раніцай анекдот сваім падначаленым: шэф установы выдаваў заданні сваёй сакратарцы на рабоце, а іх выкананне правяраў у яе дома, у спальні...

Выбух рогату, шум, гам. Лыпае вачыма, іржэ, нібы конь, Боркін, абхапіўшы жывот, сагнуўшыся крукам; Квашня ўсплёсквае рукамі і заліваецца салаўём; Боўдзін хапае ротам паветра і ледзь не лезе пад зюкінскі стол. І толькі адзін Шракаў — само маўчанне, быццам безнадзейны пацыент перад апошняй хірургічнай аперацыяй.

— На гэтым нарада закончана,— абвяшчае задаволены сабой Зюкін. — За работу, спадары і таварышы. А Шракава папрашу затрымацца...

— У цябе што, непрыемнасці? — пытаецца Зюкін, калі застаецца сам-насам з падначаленым інжынерам.

— Ніяк не, — па даўняй армейскай звычцы адказвае яму былы прапар. — У мяне, Казімір Анціпавіч, усё ў парадку. З чаго вы ўзялі?

— У парадку, кажаш, а чаму не смяяўся? Анекдот жа — вышэйшы клас. Я ўчора яго ў гасцях запісаў. А ты — нібы Бурбон, надуты. Ну чыстая мумія. Між тым, пачуццё гумару ў цябе не горшае, чым у іншых. Дык у чым тады справа?

— А ў тым, Казімір Анціпавіч, што вы гэты анекдот у мінулым месяцы ўжо нам расказвалі. А яны па другому разу ржуць.

Сівы ветэран забеспячэння Зюкін на імгненне насуплівае бровы, нешта перабірае ў памяці і раптам пляскае далонню па сваім стале:

— Ну артысты! Ну падхалімы! І хто іх толькі вакол мяне распладзіў?! А ты, Шракаў, малайчына. Адчуваю армейскую школу. Я такіх людзей паважаю. З імі — хоць у разведку, хоць на край свету. Ты вось што... Тут у мяне адна свабодная вакансія свеціць, за тваю рангам вышэй. Стаўка старшага інжынера. Так што хвіліна на роздум. Пярэчанні ёсць? Няма? Ну, вось і дамовіліся!

Вячаслаў ГІЛЕВІЧ.

ЗАБАСТОЎКА

Забастоўку правялі куры птушкафабрыкі імя Выедзенага яйка. Яны патрабавалі выбіраць дырэктара з ліку яек.

НАВІНЫ КААПЕРАЦЫІ

Кааператыўныя урны ўстаноўлены цяпер ў горадзе Замухранску. Накрыўка такой урны адчыняецца за 10 капеек.

НАЛЁТ НА БАНК

Налёт на банк здзейснены ў горадзе Кішмарынску. Паранена 15 чалавек з дваццаці, якія знаходзіліся ў тралейбусе, што наляцеў на вугал банка.

ГАЛАДОЎКА

Абвясціў галадоўку студэнт Пупкоў. Таму што няма чаго есці.

ЛЕПШЫ СРОДАК АД СНІДу

Конкурс на лепшы сродак ад СНІДу аб'явіла англійская прынцэса. Першае месца заняў адзін джэнтльмен, які напісаў ёй: «Шаноўная прынцэса! Лепшы сродак ад СНІДу — аднаразовы шпрыц».

МАСТАЦКАЯ САМАДЗЕЙНАСЦЬ У ШКОЛЕ

Танец жывата выканаў на перапынку для індыйскай дэлегацыі вучань 10 класа М. Сундукоў. Цікава, што танцаваў ён на жываце вучня 1-га класа У. Цуфякова.

З НАЖОМ — НА ТЫГРАЎ

Вось ужо шмат гадоў ходзіць з нажом на тыграў жыхар Хахмагорскай вобласці Сцяпан Жывапыркін. Але выходзіць пасля паядынку заўсёды без адзінай драпіны, таму што тыгры ў гэтай вобласці не водзяцца.

НАВІНЫ КУЛЬТУРЫ

Незвычайна закончыліся гастролі Вялікага тэатра ў Амерыцы. Усе артысты вярнуліся дамоў.

Канстанцін МЕЛІХАН.

Міністэрства ўнутраных спраў папярэджвае...

І зноў да ўвагі чытачоў «Звязды» прапануецца тое, аб чым чытачы іншых рэспубліканскіх выданняў наўрад ці даведаюцца. Гэту інфармацыю пад грыфам «Для службовага карыстання» перадалі нашы сябры з Міністэрства ўнутраных спраў, прозвішчы якіх мы пакуль не маем права называць. Можам паведаміць толькі іх кодавыя мянушкі: «Жаглоў», «Шарапаў» і «Пронін». Пасля прачытання тэксту, які вы ўбачыце ніжэй, яго абавязкова трэба з мэтай канспірацыі з'есці без солі альбо спаліць і попел развеяць.

На калегіі Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь, якая адбылася з 31 па 32 ліпеня 1992 года, разглядалася вельмі важнае і адказнае пытанне — аб змяненнях і дапаўненнях у Крымінальным і Адміністрацыйным кодэксах рэспублікі. Для ліквідацыі крымінагеннай абстаноўкі ў Беларусі вырашана зрабіць шэраг надзвычай жорсткіх новаўвядзенняў у вышэйназваныя кодэксы. Цяпер кінутыя міма урны для смецця фанцікі, білеты ў кіно і акуркі могуць прынесці «вінаватаму» дзесяць гадоў турэмнага зняволення з канфіскацыяй маёмасці. За нецэнзурны выраз у грамадскім месцы цяпер можна будзе атрымаць да 12 гадоў папраўчых работ. Вырашана ўвесці пакаранні за парушэнне маралі. Так, з'яўленне на вуліцы ў штанах з расшпіленай шырынкай (для мужчын) або ў вельмі кароткай спадніцы (для жанчын) будзе карацца смерцю. Такая ж доля прызначана тым, хто будзе праязджаць на чырвоны сігнал святлафора, загараць на пляжы голым і ездзіць на гарадскім транспарце (акрамя метро) без білета. «Зайцы», злоўленыя ў метро, будуць адпраўлены ў ссылку на ўранавыя руднікі.

За няўменне танцаваць «Лявоніху» можна атрымаць 5 гадоў. Прагляд па тэлевізары сесій парламента РБ цяпер з'яўляецца абавязковым, і за ўхіленне ад яго пагражае штраф да 5 тысяч рублёў, або пазбаўленне волі да 3 гадоў.

Узмоцнены і антыспекуляцыйныя меры. За спекуляцыю ў асабліва буйных памерах уводзіцца так званы «суд Лінча» (паводле ўзору ЗША), а ў памеры да 20 тысяч рублёў — расстрэл соллю і вішнёвымі костачкамі. У сувязі з гэтым вырашана памяняць тактыку ўзаемаадносін МУС з рэкецірамі — цяпер апошнія будуць надзейнымі памочнікамі міліцыі: кожнаму рэкеціру афіцыйна ідзе 65 працэнтаў сродкаў, адабраных у спекулюючых асоб.

Нясоладка прыйдзецца і тым, хто збіраецца здрадзіць жонцы. На калегіі прынята рашэнне, згодна з якім пры здрадзе жонцы з разводам, акрамя аліментаў у памеры 60 працэнтаў ад зарплаты, уводзіцца прымусовая кастрацыя вінаватага, а проста пры здрадзе — прымусовае ўстрыманне ад палавых сувязей на два гады са штодзённым праглядам эратычных фільмаў.

Цікавыя меры ўведзены супраць крадзяжу. Калі вы, напрыклад, несяце цераз прахадную мясакамбіната 15 кілаграмаў каўбасы і будзеце злоўлены аховай, вы не абыдзецеся толькі штрафам. Вас прымусяць на месцы з'есці каўбасу, іншыя прадукты і тавары, якія вы збіраліся ўкрасці. Менавіта таму МУС РБ папярэджвае, каб не кралі цвікоў, якія дрэнна пераатраўліваюцца ў страўніку, а таксама буйных дэталяў, што не ўлазяць у рот.

Узмоцнены і мытныя меры. Так, асобы, якія вывозяць з сабой за мяжу больш дзвюх бутэлек спіртных напіткаў, будуць абвяшчацца персонамі нон-грата і ў межах 24 гадзін высылацца за тэрыторыю Рэспублікі Беларусь. Аднак, каб рэспубліка пры гэтым наогул не засталася без насельніцтва, МУС прапанавала Міністэрству гандлю падняць цану на гарэлку да 350 рублёў за бутэльку.

Абмяркоўвалася на калегіі і выкарыстанне электрычнага крэсла для пакарання смерцю, аднак у сувязі з частымі перапынкамі ў забеспячэнні электраэнергіяй і дрэннай якасцю айчынных крэслаў канчатковае рашэнне так і не было прынята.

На заканчэнне прапанавана ўзнагародзіць ганаровымі граматамі тых дэпутатаў Вярхоўнага Савета РБ і іншых адказных асоб, якія яшчэ не пабудавалі сабе дачы і не з'ездзілі ў замежныя камандзіроўкі па асабістых справах за дзяржаўны кошт.

Станіслаў СУЛКОЎСКІ,
Сувязны паміж МУС РБ і «Смехатэрапіяй».

Фразы

◆ Каб многае мець, трэба ад многага адмаўляцца.

◆ Некаторыя паміраюць за ідэі, якія ўжо памерлі.

Генадзь МАЦЯШОЎ.

◆ Глядач заўсёды мае рацыю. Нават калі яго няма.

◆ Кожны абаранак апякае сваю дзірку.

◆ Сацыяльнае паходжанне: выхадзец з навакольнага асяроддзя.

◆ Прадаецца аўтаадказчык Калашнікава.

◆ Нішто не даецца нам так танна, як хочацца.

Андрэй КНЫШАЎ.

Малюнак Алега ПАПОВА.

Уласны падыход

Байка

Квартал імкліва праляцеў,
Узяў разбег і новы.
І на даклад паклікаў Леў
Мядзведзя тэрмінова.
Сабраўся хуценька
мядзведзь,
Падрыхтаваў паперы.
Пашкробся лапаю ледзь-ледзь,
Зайшоў нясмела ў дзверы.
У кабінеце шэф, як пан.
Мядзведзь аж схамянуўся,
Ды... зачапіўся за дыван
І раптам спатыкнуўся.
Леў падазрона паглядзеў:
— А-яй, як непрыгожа!
Калі набраўся ты і дзе?
Стаяць ужо не можаш.
— Ды не, працую я ўсе дні,
Навошта мне прыгоды?
Нічога ў рот не браў ані,
Апроч вядзерца мёду.
А пра пітво — і не пытай!..
Ды распаўзлася чутка:
Мядзведзь — п'янюга і
гультай,
І... звольніўся ён хутка.

Здараецца і так падчас,
Праз гэта — і нягоды,
Што не па справах цэняць
нас,
А больш — па падыходу.

Мікола ВЯРШЫНІН.

Панядзелак вінаваты

У панядзелак нарадзіўся,
У суботу — ажаніўся.
Нешчаслівы я — жанаты:
Панядзелак вінаваты.
З гора ў сераду напіўся,
У канаву заваліўся.
Валаклі мяне дахаты...
Панядзелак вінаваты.
У чацвер я пахмяліўся
Ды з суседам пасварыўся:
— На якое ліха сватаў?!
Панядзелак вінаваты.

Уладзімір ЦЯРЭШКА.
Пухавіцкі раён.

Каб муж вёў сябе як палюбоўнік, трэба...

Сённяшнія псіхатэрапеўты клапоцяцца толькі пра ўласную кішэню. Яны даюць усё больш забаўныя парады. Вось, напрыклад, дзесяць такіх «падказак» для жанчын, якія хочуць, каб іх мужы вялі сябе, як патэнцыяльныя палюбоўнікі, і ў той жа час захоўвалі ім вернасць.

— Размаўляй з ім сардэчна і без сарамлівасці пра свае сексуальныя патрэбы.

— Дай яму час ад часу маленькую прычыну для рэўнасці. Але своечасова спыніся!

— Выкажы не раз і ты сваю рэўнасць. Гэта ўзбудзіць яго мужчынскае «я».

— Не падсоўвай яму кожны дзень вытанчаныя стравы.

— Не звані яму на работу, інакш ён адчуе сябе пад кантролем і захоча з-пад яго вырвацца.

— Не плануй нічога сама, адчуй сябе слабай і безабароннай — такой, побач з якой ён адчуе сябе гаспадаром і панам.

— Ніколі не карыстайцеся такой прычынай, як галаўны боль.

— Не трэба звышапекі і лішняга мацярынства. «Матуль» любяць, але іх не жадаюць.

— Дазволь яму спакойна глядзець спорт па тэлевізары.

— Праяві крыху фантазіі ў пасцелі!

СУБОТНІМ ВЕЧАРАМ

АДКАЗЫ І РАШЭННІ

У адным з ліпеньскіх выпускаў «Суботніх вечароў» былі апублікаваны некалькі задач з кнігі французскай журналісткі Мары Берандо «Займальныя задачы». Прыводзім рашэнні гэтых задач.

«Эйфелева вежа і капялюшык з кветкамі». Вядома ж, на пытанне, пастаўленае ў гэтай лагічнай задачы, нельга даць станоўчы адказ. Знешнюю складанасць ёй надало... шматслоўнае, нагрувашчанае, віціеватае выкладанне ўмовы.

«На дэманстрацыі». Няцяжка падлічыць, што колькасць дэманстрантаў была — 2521 чалавек. Але спачатку трэба было адшукаць чысло, меншае 5000, якое дзялілася б на 8·9·5·7.

«Краявід з самалёта». Тры чвэрці вострава займаюць чацвёртую частку краявіда, які можна ўбачыць у ілюмінатар. Значыць, увесь востраў складае адну трэцюю частку, а мора — дзве трэці бачнага з самалёта краявіда. Значыць, частка мора, схаваная воблакам, складае 0,625 краявіда.

«Бадзяга». Ёсць чатыры шанцы з пяці, што бадзяга знаходзіцца ў нейкім адным бары з васьмі, а значыць (гэта няцяжка падлічыць), ёсць адзін шанц з дзесяці, што ён знаходзіцца ў канкрэтным — восьмым бары. А верагоднасць адшукаць яго ў гэтым бары, маючы на ўвазе, што яго не знайшлі ні ў адным з сямі іншых бараў, роўная аднаму шанцу з трох.

«Патрэбны хлопчыкі». Загад уладара так і не было магчымым выканаць. Хлопчыкаў усё роўна было або столькі ж, колькі дзяўчынак, або (у горшым выпадку) нават менш, чым дзяўчынак. Такая логіка гэтай задачы, матэматычны аналіз якой зусім нескладаны.

ЗАДАЧА-ЖАРТ

Гэтая задача рашаецца лёгка. Трэба ўзяць адной рукой шклянку № 2, выліць з яе напітак у шклянку № 5 і паставіць шклянку № 2 на ранейшае месца. Першай адказ на гэтую задачу даслала Наталля Шлык са Слоніма.

КРЫПТАГРАМА

Яе даслаў Мікола Ворчык з вёскі Гайна Лагойскага раёна.

Карыстаючыся ключавымі словамі, прачытайце ў клетках малюнка зашыфраваную прыказку: а) 1, 2, 3 — прадукт харчавання; б) 4, 5, 6, 7 — умовы, якія абмяжоўваюць карыстанне пэўнымі правамі; в) 8, 5, 9, 10, 11, 12, 13 — раённы цэнтр у Магілёўскай вобласці; г) 14, 15, 11 — вялікі прамежак часу; д) 16, 17, 18, 12 — лісцёвае дрэва.

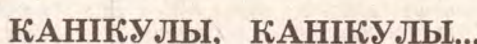
НА ДВОР'Е

22 жніўня

Сёння ўдзень па рэспубліцы чакаецца пераменная воблачнасць, па паўднёваму захаду пройдуць дажджы, месцамі навальніцы. Тэмпература паветра ў Гродна, Віцебску — 19—21, Мінску, Магілёве, Гомелі, Брэсце — 20—22 градусы цяпла.

У наступныя двое сутак перaважна без ападкаў. Тэмпература паветра ўначы 7—12, удзень — 20—25 градусаў цяпла.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

КАНІКУЛЫ, КАНІКУЛЫ...

І ў дні летніх канікулаў паранейшаму шумна ад дзіцячых галасоў у Брэсцкім гарадскім доме дзіцячай народнай творчасці. Юныя мастакі са студыі «Акварэль» выязджаюць на пленэр, малююць пейзажы, адлюстроўваюць куткі роднага горада. Затым гэтыя работы будуць прадстаўлены на выстаўцы.

Удзельнікі ўзорнага ансамбля танца «Праменьчык» выступаюць з канцэртамі на турбазе «Белае возера», на гарадскіх канцэртных пляцоўках, пабывалі яны з гастролямі і ў суседняй Польшчы.

Канікулы ў брэсцкіх дзяцей праходзяць цікава, захапляюча і, што немалаважна, пад наглядам дарослых.

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі ізастудыі «Акварэль» на эцюдах; ансамбль «Праменьчык» перад чарговым выступленнем.

Фота Эдуарда КАБЯКА.
(БЕЛІНФАРМ).

Фільмы тыдня

● **«ЛЕБЯДЗІНАЕ ВОЗЕРА. ЗОНА»**
● **«ЛЯТУЧЫ ГАЛАНДЗЕЦ»**
● **«АПОШНЯЯ ЛІСІЧКА»**
● **«СЕЗАР І РАЗАЛІ»**

Новую мастацкую кінастужку з незвычайнай назвай «ЛЕБЯДЗІНАЕ ВОЗЕРА. ЗОНА» перадаюць на суд гледачоў кінематаграфісты Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі, ЗША і Канады. Гэты фільм — даніна памяці вялікаму рэжысёру Сяргею Параджанаву, успаміны якога аб турме былі ў свой час занатаваныя рэжысёрам-пастаноўшчыкам карціны Юрыем Ільенкам і пакладзеныя ім у аснову сцэнарыя.

...Зняволены ўцякае з зоны. За ім па следзе імчыць пагоня. Каб пазбавіцца ад яе, уцякач хаваецца ў чэраве гіганцкіх бляшаных сярпа і молата, узведзеных як сімвал сацыялістычнага ладу. Цяпер Чалавек (імя зэка мы не ведаем, так пазначаны ён у цітрах) быццам бы на свабодзе, але фактычна ён трапіў у іншую турму, хоць і без кратаў. Бо зусім побач з яго схованкай чуюцца галасы ўзброенага патруля...

Няцяжка разгадаць асноўны сэнс фільма: у брэжнеўска-андропаўскія часы наша велізарная краіна нагадвала зону, дзе ўсё і ўсе былі пад пільным кантролем, а чалавек з'яўляўся мізэрнай пылінкай пад прэсам адміністрацыйна-бюракратычнай сістэмы.

У карціне здымаліся Віктар Салаўёў, Філіп Ільенка, Людміла Яфіменка, Віктар Дэмерташ.

***

Кінематаграфісты кінастудый «Фора-фільм» і «Ялтафільм» стварылі сумесную каляровую мастацкую кінакарціну «ЛЯТУЧЫ ГАЛАНДЗЕЦ». Сцэнарый яе напісаў Уладзімір Вардунас, рэжысёр-пастаноўшчык Віктар Кузняцоў.

Гэта лёгкая сатырычная кінакамедыя — добры падарунак нашаму гледачу, змучанаму змрочным песімізмам, суцэльнай «чарнухай» і з'едлівай іроніяй. Дзеянне карціны адбываецца на «Лятучым галандцы» — караблі, які пераабсталяваны пад рэстаран і зусім непрыдатны для самастойнага плавання. Але па волі аўтараў фільма былы карабель з кліентамі на борце аказваецца ў адкрытым моры, а аддаленае ад зямлі грамадства пачынае да смешнага падобна капіраваць памылкі ўсяго чалавецтва...

Запамінальныя вобразы ствараюць у фільме Людміла Зайцава, Анатоль Кузняцоў, Валянціна Талызіна, Ірына Разанава, Уладзімір Кашпур, Віктар Барцоў.

***

Дзіцячых фільмаў у нас, канешне, катастрафічна мала, таму з вялікай цікавасцю будзе сустрэта юнымі гледачамі новая каляровая мастацкая кінастужка «АПОШНЯЯ ЛІСІЧКА» вытворчасці кінастудыі «Эдэльвейс». Аўтар сцэнарыя і рэжысёр-пастаноўшчык — Каныкбек-Кано Касымбекаў.

...З Алма-Аты ў вёску да дзядулі і бабулі на канікулы едзе ўнук-трэцякласнік. Данімбек быў непрыемна ўзрушаны, калі дзед Касым сустрэў яго... на ішаку, у той час як іншых сустракалі на «Жыгулях». Паколькі ўнучак разумее, што лаяць дзеда за адсутнасць асабістага аўтамабіля непрыгожа, ён скіроўвае сваё раздражненне на ягоную шапку — аблезлую, незразумелага колеру, старамоднага фасону, дзяўбе старога настойліва і заўзята, і той, нарэшце, здаецца — вырашае справіць сабе новы тымак з лісінага футра. Ды вось бяда, лісаў у лесе ўжо не засталося: вытруцілі, палавілі. Нядобры, грубы і сквапны джыгіт Ерынбек адмаўляецца прадаць Касыму шкуры, якіх у яго процьма, хаця сам пастаянна робіць спробы авалодаць дзедавым паляўнічым беркутам. І тады...

У галоўных ролях заняты Багдат Раісаў, Макіль Куланбаеў, Тамара Касубаева і іншыя.

***

Вялікую цікавасць выкліча каляровая мастацкая кінастужка «СЕЗАР І РАЗАЛІ» сумеснай франка-італа-нямецкай вытворчасці. Аўтары сцэнарыя — Жан Лу Дабадзі, Клод Сатэ пры ўдзеле Клода Нерона, рэжысёр — Клод Сатэ.

Адзін з галоўных герояў фільма — старэючы лавелас Сезар, які выбіўся ў бізнесмены дзякуючы розуму і дзелавітасці. Ён не інтэлектуал, але ў ім шмат прывабных рыс, якія, відаць, і прыцягнулі ўвагу Разалі,— жанчыны далікатнай і адукаванай. У Сезары, як ёй здаецца, яна знайшла надзейнасць. І яна стараецца не звяртаць увагі на яго звычкі і недахват адукацыі. Аднак хутка Разалі пачынае раздражняць тое, што ён лічыць яе сваёй уласнасцю. Сезар і ў сардэчных справах карыстаецца тымі ж метадамі, якія забяспечылі яму поспех у бізнесе. Разумная, рашучая Разалі трымае яго пад сваім абцасам. Ён жа не бачыць гэтай тыраніі, лічыць сябе галоўным у іх саюзе і падзіцячы ганарыцца, што з ім жыве такая эфектная жанчына.

Магчыма, гэты раман мог бы скончыцца шлюбам, калі б не з'явіўся нечакана Давід, з якім у Разалі калісьці было каханне.

У карціне прымаюць удзел «зоркі» сусветнага кіно Іў Мантан і Ромі Шнайдэр.

На здымку: кадр з фільма «Лебядзінае возера. Зона».

ТЭЛЕБАЧАННЕ

22 жніўня

Беларускае тэлебачанне

10.00. Паказвае Віцебск. Тэлестудыя «Вясёлка».
11.00. Тыдзень планеты.
11.15. «Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана». Мастацкі фільм «Смяротная схватка».
12.20. 20 мінут рэдактара. Па пісьмах гледачоў.
12.40. На зямлі Беларусі ў згодзе... Аб святе беларускіх татар у г. п. Іўе.
13.10. «Суперкніга». 16-я серыя.
13.45. «Кай са скрыні». Мастацкі фільм з субцітрамі.
15.15. Перасяленцы. Дзе знайсці прытулак ад чарнобыльскай бяды.
15.45. «Рыкэ-чубарык», «На рынгу». Мультфільмы.
16.15. «Цырк прыехаў». Фільм-канцэрт.
17.05. Жані. Аб дабрачыннай дзейнасці ў Беларусі французскай настаўніцы Жані Арнэгі.
17.35. А. Кертас. «Яны любілі яго». Спектакль Тэатра імя Янкі Купалы.
19.20. Іграе трыо баяністаў Белдзяржкансерваторыі.
19.55. «Адраджэнне». Дак. фільмы.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Тэлебіржа.
21.35. «Армейская гісторыя». Маст. фільм (ЗША).
23.15. НіКа.

Канал «Астанкіна»

12.05. Дапамажы сабе сам.
12.35. «Грай, гармонік!» Перадача з Яраслаўля.
13.30. Служэнне муз не цярпіць мітусні.
14.00. Навіны з (сурдаперакладам).
14.25. Парадыз-кактэйль.
15.35. «Ліса, мядзведзь і матацыкл з каляскай». Мультфільм.
15.45. «Кароль Драздавік». Маст. фільм.
17.15. Дак. фільм.
18.10. «Яноты». Мультфільм (Канада).
18.35. Маст. фільм «Шаноўныя панове».
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.50. Рэпартаж ні аб чым.
21.05. Закрыццё VII Тэлевізійнага конкурсу маладых выканаўцаў эстраднай песні «Ялта-92». У перапынку (23.00) — Навіны.
0.20. «Шлюб па-імерэцінску». Маст. фільм. 1-я серыя.

Канал «Расія»

12.05. Пілігрым.
12.50. Мульці-пульці. «Уладар маланак».
13.00. Весткі.
13.20. «Гульні для дзяцей школьнага ўзросту». Маст. фільм.
14.45. «Містэрыі і рэаліі Міхаіла Рамадзіна».
15.20. Мегаполіс.
15.50. Белая варона.
16.35. Вінілавыя джунглі.
17.05. Кантрасты.
17.45. Парламенцкі веснік.
18.00. Акцёр Міхаіл Чэхаў.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Залатая шпора.
20.00. «Прывід замка Морысвіль». Маст. фільм.
21.25. Свет спорту вачамі фірмы «Жылет».
22.00. Весткі.
22.20. Праграма «А».
23.20. Манера.

23 жніўня

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. «Жыццё ў танцы». Тэлефільм.
9.50. «Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана». Маст. фільм «Паляванне на тыгра».
10.55. Урокі здароўя. Аздараўленчыя ўласцівасці масажу і самамасажу.
11.20. Дак. фільмы.
12.00. Пра шахматы і шахматыстаў. Вядучая міжнародны гросмайстар К. А. Зварыкіна.
12.30. «Бусляня». Кароткаметражны фільм.
13.10. «Ноўгарад Вялікі». Прадстаўляе тэлебачанне Санкт-Пецярбурга.
13.40. «Баль Аляксандра Малініна». Фільм-канцэрт.
14.40. Фільм — дзецям. «Пастух Янка». 1-я і 2-я серыі.
16.50. «Нехачуха», «Вяртанне Дамавічка», «Фімка», «Добры лес». Мультфільмы.
17.35. Фестываль дзіцячай творчасці.
18.35. Творчы партрэт заслужанай артысткі Беларусі А. І. Шах-Парон.
19.25. З панядзелка... Мой дом — мая крэпасць.
20.00. Панарама.
20.25. Дак. фільм.
20.40. Калыханка.
21.05. «Насланнё». Маст. фільм (ЗША).
22.45. «Ліцадзеі». Фільм-канцэрт.

Канал «Астанкіна»

8.05. Раным-рана.
8.45. Магчыма ўсё.
9.15. Ранішняя зорка.
10.05. Пад знакам «пі».
10.55. «Партрэт на фоне». Л. Зыкіна.
11.35. Новае пакаленне выбірае.
12.25. «Берлін. Непадарожныя нататкі».
13.00. «Запаведнікі дзікай прыроды». Фільм 12-ы.
13.30. Маст. фільм «Марк і Сафі». Фільм 12-ы.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. Праграма «Мы».
15.10. «Клуб падарожнікаў».
16.00. Панарама.
16.40. Тэлелоцыя.
16.55. Уолт Дысней прадстаўляе...
17.45. Навіны.
18.00. Дак. фільм.
19.15. Фестываль «Залатая Еўропа».
19.50. «Семнаццаць левых ботаў». Маст. фільм. 1-я серыя «Адзін».
21.00. Вынікі.
21.45. Спартыўны уік-энд.
22.00. У гасцях у Мусліма Магамаева. У перапынку (23.00) — Навіны.
0.05. «Шлюб па-імерэцінску». Маст. фільм. 2-я серыя.

Канал «Расія»

7.00 Весткі.
7.20. «Перамажы дракона».
8.00. Фальклор.
8.30. Хочаце, верце...
9.00. «Навальніца 1812 года». Фільм 3-ці.
9.30. Дзеці другой сусветнай вайны — за мір, згоду, міласэрнасць. Міжнародны тэлемарафон, прысвечаны 50-годдзю Сталінградскай бітвы.
10.00. «Суперкніга». 26-я серыя.
10.30. Аты-баты...
11.00. Кар'ера. 2-гі паўфінал конкурсу дзелавых людзей.
12.00. Мульці-пульці. «Казка пра старое Рэха», «Запіскі Пірата».
12.15. Санкт-Пецярбургскі тэатр «Чацвёртая сцяна». Частка 1-я.
13.00. Весткі.
13.20. «Чацвёртая сцяна». Частка 2-я.
14.30. Дзеці другой сусветнай вайны — за мір, згоду, міласэрнасць. Міжнародны тэлемарафон, прысвечаны 50-годдзю Сталінградскай бітвы.
15.35. Дак. фільм.
16.05. Мульці-пульці. «Калі б я быў маім татам».
16.25. «Усё нармальна». Маст. фільм.
18.00. Дзеці другой сусветнай вайны — за мір, згоду, міласэрнасць. У перапынку — Весткі. Свята кожны дзень.
21.00. М. Булгакаў «Ракавыя яйкі». Частка 1-я.
22.00. Весткі.
22.20. «Ракавыя яйкі». Частка 2-я.

РАСЛІНЫ І ЗДАРОЎЕ

КЛЮЧЫКІ

(першацвет лекавы)

Народныя назвы: баранчыкі, адкашнік, буквіца белая, грабелькі, зязюльчыны панчохі, веснавік, прымула. Руская назва — первоцвет лекарственный (примула лекарственная).

На Беларусі расце паўсюдна на сухіх лугах, у зарасніках хмызняку, па берагах рэк, у змешаных і шыракалістых лясах.

Шматгадовая травяністая расліна вышынёй 10—30 см, з'яўляецца ранняй вясной, як толькі растане снег. Сцябло — кветкавая стрэлка, прамая, круглявая, сакавітая, без лісця, заканчваецца суквеццем.

Карэнішча кароткае, простае ці шматгаловае, мясістае, бурага колеру, усаджана лусачкамі і шматлікімі тонкімі шнурападобнымі белымі каранямі.

Цвіце ў красавіку — маі. Кветкі яркія, залаціста-жоўтыя, на верхавіне кветканоса сабраны ў парасонападобныя суквецці, з мядовым пахам.

Плод — яйкападобная бурая каробачка са шматлікім насеннем. Паспявае ў чэрвені—ліпені. Трэскаецца толькі ў спрыяльнае надвор'е, у дрэннае надвор'е каробачкі закрываюцца.

Лісце першацвету лекавага змяшчае сапаніны, вітаміны С (да 590 мг), Е, групы В, гліказіды, арганічныя кіслоты, эфірны алей. У каранях знойдзены сапаніны, флаваноіды, гліказіды, вітамін С, карацін, эфірны алей, марганец.

У ГАСПАДАРЦЫ

З травы і кветак першацвету лекавага атрымліваюць фарбавальнік аліўкавага колеру для тканін.

ДЛЯ ХАРЧАВАННЯ

Выкарыстоўваюць свежае лісце, кветкавыя стрэлкі, сабраныя пасля раставання снегу. Іх ядуць сырымі, кладуць у салаты, вінегрэты, гарніры. Ранняй вясной яны вельмі карысныя як высокавітамінны прадукт. Дастаткова двух лістоў першацвету, каб задаволіць сутачную патрэбнасць арганізма ў вітаміне С.

САЛАТА З ПЕРШАЦВЕТАМ. Лісце прамыць халоднай вадой, здрабніць, пакласці на нарэзаныя кубікамі вараныя буракі, пасаліць, заправіць смятанай ці маянэзам, пасыпаць зелянінай кропу, пятрушкі і зялёнай цыбулі.

СУП З ПЕРШАЦВЕТАМ. У падсоленым мясным булёне зварыць крупы да паўгатоўнасці, дабавіць бульбу, лісце першацвету і гатаваць на слабым агні да гатоўнасці. Заправіць пасераванай морквай з цыбуляй, пасыпаць зелянінай кропу і пятрушкі.

500 г булёну, 40 г круп (проса, рыс, грэчневыя, аўсяныя крупы), 50 г бульбы, 50 г морквы, 50 г цыбулі рэпчатай, 20 г тлушчу, 150 г лісця першацвету, соль, зеляніна кропу і пятрушкі.

НАПІТАК З КВЕТАК ПЕРШАЦВЕТУ. Кветкі першацвету прамыць, заліць халоднай вадой, вытрымаць пры пакаёвай тэмпературы да пачатку браджэння, дабавіць мёд ці цукар. Захоўваць у цёмным халаднаватым месцы.

250 г кветак першацвету, 1 л вады, мёд, цукар па смаку.

ЧАЙ З ПЕРШАЦВЕТАМ. Сушанае лісце ці карані першацвету і травы святаянніку перамяшаць у роўных колькасцях, здрабніць.

У НАРОДНАЙ МЕДЫЦЫНЕ

выкарыстоўваюць карані, карэнішчы, лісце і кветкі першацвету лекавага. Аказваюць мачагоннае, патагоннае, агульнаўмацавальнае, вітаміннае дзеянне, аблягчаюць адхарканне макроты, паляпшаюць функцыі наднырачнікаў, выдзяленне страўнікавага соку.

НАСТОЙ КАРАНЁЎ ПЕРШАЦВЕТУ. 5 г каранёў настойваць у 200 мл кіпеню 2 гадзіны, працадзіць. Піць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы на дзень пры запорах, бяссонніцы, агульнай слабасці, дрэнным апетыце, кашлі, галавакружэнні, хваробах нырак і мачавога пузыра як мачагонны сродак.

НАСТОЙ ЛІСЦЯ ПЕРШАЦВЕТУ. 5—10 г парашку з лісця настойваць у 200 мл кіпеню 1 гадзіну, працадзіць. Прымаць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы на дзень пры дрэнным апетыце, агульнай слабасці, кашлі, авітамінозах, цынзе, запаленні лёгкіх, бранхітах, падагры, рэўматызме.

НАСТОЙ КВЕТАК ПЕРШАЦВЕТУ. 25 г кветак першацвету настойваць у 200 мл кіпеню 30 хвілін, працадзіць. Піць па 100—200 мл 1—3 разы на дзень пры мігрэні, галавакружэнні, хранічных запорах.

АДВАР З ТРАВЫ ПЕРШАЦВЕТУ. 20 г здробненай травы гатаваць у 200 мл вады 20 хвілін, працадзіць. Прымаць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы на дзень пры бранхіце, запаленні лёгкіх, коклюшы як адхарквальны сродак.

АДВАР З КАРАНЁЎ ПЕРШАЦВЕТУ. 20 г каранёў першацвету гатаваць у 400 мл вады 15 хвілін, настойваць 30 хвілін, працадзіць. Піць па 100 мл 3—4 разы на дзень пры захворваннях органаў дыхання, рэўматызме, падагры, хваробах нырак, мачавога пузыра.

Проціпаказанні не выяўлены.

НАРЫХТОЎВАЮЦЬ

траву, лісце, кветкі, карані, карэнішчы першацвету лекавага. Траву сушаць на сонцы ці ў сушылцы, печы, духоўцы пры тэмпературы 40—50°С. Пры замаруджанай сушцы значна зніжаецца колькасць вітаміну С.

Высушанае лісце шараватазялёнае, мядовага паху, смак спачатку саладкаваты, пасля пякуча-гаркаваты.

Кветкі нарыхтоўваюць без чашачак у красавіку—маі, сушаць на паветры. Высушаныя кветкі — распушчаныя жоўтыя венчыкі слабага паху, саладкаватыя на смак.

Карэнішча з каранямі выкопваюць восенню, пасля завядання надземнай часткі расліны, ці ранняй вясной да цвіцення. Іх атрасаюць ад зямлі, адразаюць сцёблы, мыюць у халоднай вадзе, злёгку праяльваюць на паветры і дасушваюць у сушылках, духоўках, печах, пры тэмпературы 50—60°С.

Высушанае карэнішча чырванавата-бурае, у лусачках. Карэні белаватыя, 3—10 см даўжынёй, гаркаватага, даўкага смаку са слабым пахам.

Захоўваюць у шматслойных папяровых ці палатняных мяшках, на стэлажах у памяшканнях, якія добра праветрываюцца.

Тэрмін захоўвання лісця і кветак 1 год, карэнішчаў і каранёў — 3 гады.

Першацвет лекавы восенню можна перасадзіць у вазоны ці скрыні і вырошчваць у пакоі.

Ніна АЛЯКСЕЙЧЫК,
Валер САНЬКО.

Усходні гараскоп на наступны тыдзень

З Дэлі кар. ІТАР-ТАСС Сяргей Буланцаў.

КАЗЯРОГ стане падобным на грыбніка: вы маеце шанц напоўніць кошык адборнымі баравікамі, але можаце блізарука растаптаць іх або набраць паганак. Нядбайны партнёр саб'е вас з тэмпу. Не траццце нервы на прakляцці і шукайце выйсце са становішча. Рашэнне прадаць частку ўласнасці акажацца правільным. Сардэчныя справы азмрочаны вашым жа несправядлівым гневам.

У ВАДАЛЕЯ спрыяльнае развіццё падзей звязана з паездкай за мяжу. Астролагу бачыцца падпісанне там выгаднага кантракта ці працяг кар'еры. Калі, аднак, магчымасць адправіцца «за бугор» выпадзе сыну або дачцэ, праявіце характар і не адпускайце — гэты вояж закончыцца сумна. Вы зусім не ў захапленні ад выбранніцы ці выбранніка свайго дзіцяці? Пакорлівасць пазбавіць ад ускладненняў у далейшым.

Працуючым **РЫБАМ** цудоўнага полу прызначаны дзелавы ўзлёт і любоўная пастка. Адкрыецца бліскучая магчымасць пачаць уласную справу. Будзьце напагатове, калі дапамогу прапануе джэнтльмен зусім не самага юнацкага ўзросту — ён яўна дабіваецца вашай блізкасці. Хопіць з вас і таго, што вам собіла закахацца ў жанатага. Нават астролаг з цяжкасцю разбіраецца ў размяшчэнні планет на вашым сардэчным небасхіле. У мужчын новы саюз з Авенам ці Блізнятамі акажацца трывалым і доўгім.

АВЕН павінен знайсці залатую сярэдзіну паміж смеласцю і асцярожнасцю. Правільнае рашэнне, якое датычыць фінансавых пытанняў, закладзе аснову доўгатэрміновага поспеху. Служачаму трэба трымацца за цяперашняе месца, бо ёсць рызыка надоўга аказацца ў беспрацоўных. На пачатковай стадыі новага шматабяцальнага знаёмства астролаг рэкамендуе праявіць стрыманасць.

ЦЯЛЕЦ пераканаецца ў старой ісціне, у якой гаворыцца, што перамена заняткаў ёсць адпачынак. Ваш лепшы дзень — 25 жніўня. Ваеннаслужачага перавядуць на поўнач ці паўночны ўсход. Віцэ-пенсіянеры працягваюць працаваць. Кватэра быццам памяншаецца ў памерах ад шматлікіх гасцей. Тайны зайздроснік распускае плёткі пра вашага любімага чалавека.

Калі на мінулым тыдні **БЛІЗНЯТЫ** прыслухаліся да парады астролага адносна каштоўных папер, то цяпер стрыгуць купоны. Саманадзейны «няўдачнік плача і кляне лёс». Буйную наяўнасць трэба змясціць у банк. Адзінокія і пакінутыя зноў адчуваюць пачашчанае сэрцабіцце. Саюз з Цяльцом, Ракам і Стральцом будзе шчаслівым.

РАКУ ўпарадкаванне рабочага графіка і ўстрыманасць ад паспешлівых рызыкоўных рашэнняў дапамогуць навярстаць страты папярэдняга перыяду. Зменлівасць лёсу трэба прымаць лёгка, але рабіць высновы на будучае. Не бярыце на сябе цяжар чужых клопатаў, бо надарвяцеся. Юная асоба, якая паглыбілася ў чытанне, знойдзе ў кнізе адказ на пытанне, што мучыць яе.

Несці крыж руціны трэба **ЛЬВУ**. Вы губляеце час на вывучэнне новых прапаноў і недаацэньваеце работу, якой цяпер заняты. Між тым менавіта яна закладзе аснову будучага поспеху. Пазбягайце вострых размоў з бюракратамі, памятаючы словы Пеўня, які сказаў аднойчы: «Мая справа — пракукарэкаць, а світанак можа і не наступаць». Здароўе падводзіць. Вазьміце водпуск хоць на некалькі дзён і пастарайцеся пазбавіцца ад стрэсу.

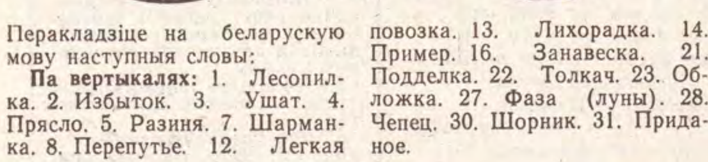
ДЗЕВА заканчвае месяц у цэлым на пазітыўнай ноце. Рэпутацыя вопытнага работніка становіцца ўсё больш трывалай, але таго, хто апынуўся за бортам, чакае наперадзе доўгае, цяжкае плаванне да берага новага працаўладкавання. Нядаўні водпуск, праведзены на прыродзе, умацуе вас у змаганні з цяжкасцямі. Жаночыя галовы кружацца ад ветру авантур.

Як і прадказваў астролаг, на шалях **ШАЛЯЎ** дамашнія праблемы пераважваюць усе іншыя клопаты. Тэндэнцыя дастаткова небяспечная, бо кар'ера можа аказацца пад пагрозай, што бумерангам ударыць і па сям'і. Вырашыце, што для вас важней. Праявіце ініцыятыву, але бярыцеся толькі за тыя справы, у паспяховым завяршэнні якіх упэўнены на сто працэнтаў. Закаханыя часова разлучаны.

Няхай **СКАРПІЁНА** акружае тайна і загадкавасць. Нікому не раскрывайце сваіх вытворчых сакрэтаў, бо шчырасць абернецца вам на шкоду. Пастарайцеся атрымаць максімум асабістай карысці ад сустрэчы з нейкай уплывовай персонай — на даным этапе невялікая крыха эгаізму апраўдана. Закаханыя буркуюць.

СТРАЛЬЦА наведае нячыстая сіла ў асобе юркага дзялка, які абяцае залатыя горы. Ускурыце ладан недавер'я, каб выгнаць прывід лёгкіх грошай. Суседзі паспрабуюць уцягнуць вас у разбор сваркі ды вас жа і назавуць параджэннем зла. У канцы тыдня не пашкодзіць застолле ў вузкім гуртку. Перашкода на шляху да шчаслівага шлюбнага саюза хутка ліквідуецца.

КРЫЖАВАНКА-ПЕРАКЛАД

Перакладзіце на беларускую мову наступныя словы:

Па вертыкалях: 1. Лесопилка. 2. Избыток. 3. Ушат. 4. Прясло. 5. Разиня. 7. Шарманка. 8. Перепутье. 12. Легкая повозка. 13. Лихорадка. 14. Пример. 16. Занавеска. 21. Подделка. 22. Толкач. 23. Обложка. 27. Фаза (луны). 28. Чепец. 30. Шорник. 31. Приданое.

Па гарызанталях: 5. Извозчик. 6. Кисточка. 9. Холм. 16. Вопль. 11. Одеяло. 15. Сторож. 17. Клад. 18. Ухват. 19. Бархат. 20. Камелек. 24. Покушение. 25. Падеж. 26. Носок. 29. Пахота. 32. Государь. 33. Изнанка. 34. Охапка. 35. Настурция.

Склаў Уладзімір Абабурка. Клецкі раён, в. Морач.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ 15 ЖНІЎНЯ

ПА ГАРЫЗАНТАЛЯХ: 1. Рулада. 3. Хлусня. 5. «Чапаеў». 7. Бульба. 9. Каляда. 11. Заля. 13. Дыня. 14. Павага. 16. Канапа. 18. Рынг. 19. Кура. 20. Кабала. 22. Рака. 26. Гама. 27. Бібліятэказнаўства. 28. Пена. 29. Нара. 32. Тырада. 34. Рост. 35. Агра. 36. Галіна. 40. Класік. 42. Сода. 43. Угар. 45. Рапарт. 48. Батрак. 50. Расада. 52. Нягода. 53. Талака.

ПА ВЕРТЫКАЛЯХ: 1. Рубель. 2. Дача. 3. Хлеў. 4. Няволя. 6. Парк. 7. Булава. 8. База. 9. Каня. 10. Даніна. 12. Ляда. 13. Дыск. 14. Парцьера. 15. Гарыца. 16. «Карані». 17. Панарама. 21. Баракамера. 23. Кабіна. 24. Гвіяна. 25. Стаўка. 26. Гавана. 28. Перамога. 30. Рамізнік. 31. Карона. 33. Геракл. 37. Літара. 38. Руда. 39. Круг. 41. Асілак. 42. Сорт. 44. Арба. 46. Пагоня. 47. Каса. 49. Траска. 50. Рада. 51. Дата.

РАДЫЁ

23 жніўня

Апошнія паведамленні: 6.00, 7.50, 15.00, 19.45, 23.00. 6.15 — канцэрт для працаўнікоў вёскі. 7.35 — «Дзесяць хвілін сацыёлага». 8.00 — «З паэтычнай скарбонкі свету». 9.15 — «Смяяцца — не грэх». Гумарыстычная перадача. 10.00 —«Жадаю Вам...». Канцэрт-віншаванне. 11.00 — «У эфіры — Віцебск». 11.30 — «У вольную часіну». Музычная праграма. 12.00 — «Беражыце здароўе з маладосці». Гутарка з рэктарам Акадэміі фізічнага выхавання і спорту В. Сакаловым. 12.20 — «Прагрэс». Весткі з рэспубліканскай Акадэміі навук. 12.30— «Гэта вам падабаецца». Канцэрт класічнай музыкі. 13.00— гуманітарна-інфармацыйны канал радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». «Паходня». Праграма для вайскоўцаў. 14.00 — «Чалавек сярод людзей». 15.15 «Прэм'ера песні». 15.30 — «Ветэран». Радыёчасопіс. 16.05 — В. Аколава. «Мінскія партрэты». 16.30 — В. Лагадынь. «Выпрабаванне». Інсцэніраванае апавяданне. 17.00 — «Нашы маці». Літаратурна-музычная перадача. 17.30 — песні Д. Тухманава. 18.00 — «Дудка беларуская». Праграма духоўнага адраджэння. 19.45 — «Дзень нашага жыцця». 20.05 —вячэрняя казка. 20.20 — Р. Шчадрын. «Гарэзлівыя частушкі». Канцэрт для аркестра. 20.30 — «Вячэрнія зарніцы». 21.00 — «Наша гасцёўня». 21.50 — «Сыноўняя любоў». Да 75-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі П. Панчанкі. 22.30 — канцэрт. 23.10 — «Музычная хваля». 0.00 — «Начны канал».

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), А. МАСНІКОЎ, Л. РЫЖКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), А. ЦІХАНОВІЧ, С. ШАЎЦОЎ.

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда». ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52, 32-41-92, навін — 32-60-13, даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-35-91.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя пакідае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытачамі.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Тыраж 81.098. Індэкс 63850. Зак. № 168. Выходзіць 250 разоў на год.